

Wetenschapswinkel

Geleerde lessen van de Kenniskring Buurtmoestuinen Almere

Wat werkt, wat niet, en wat kun je daarmee als beginnende kenniskring?

Esther Veen en Marcel Vijn

rapport 321
augustus 2015

WAGENINGENUR
For quality of life

Wetenschapswinkel

Geleerde lessen van de Kenniskring Buurtmoestuinen Almere

Wat werkt, wat niet, en wat kun je daarmee als beginnende kenniskring?

Esther Veen en Marcel Vijn

rapport 321
Augustus 2015

WAGENINGENUR
For quality of life

Colofon

Titel	Geleerde lessen van de Kenniskring Buurtmoestuinen Almere
Trefwoorden Keywords	Buurtmoestuinen, lessen, Community of Practice Community gardens, lessons learned, Community of Practice
Opdrachtgever	Kenniskring Buurtmoestuinen Almere
Projectuitvoering	Marcel Vijn Esther Veen Studenten: Annelies Laan, Celine Janse van Rensburg, Didi Stoltenborg, Djura Hoeksma, Janneke Grit
Projectcoördinatie	Marcel Vijn
Financiële ondersteuning	Wageningen UR Wetenschapswinkel
Begeleidingscommissie	<ul style="list-style-type: none">• Monique Seynen, Kenniskring Almere• Arjan Dekking, Kenniskring Almere• Thea Attevelt, gemeente Almere• Brigitta Methorst, Kenniskring Dronten• Marije Buiten, Kenniskring Almere• Angela Manintveld, Kenniskring Almere• Sacha de Ruiter, De Schoor/Mooi Goed Zo• Monique Melchers, KNHM landelijk• Lèneke Pfeiffer, Wetenschapswinkel Wageningen UR

Fotoverantwoording	De foto's, kaartjes en figuren zijn vervaardigd door de auteurs of de meewerkende studenten, tenzij anders aangegeven
Vormgeving	Wageningen UR, Communication Services
Druk	RICOH, 's-Hertogenbosch
Bronvermelding	Verspreiding van het rapport en overname van gedeelten eruit worden aangemoedigd, mits voorzien van deugdelijke bronvermelding
ISBN	978-94-6257-386-4

Wageningen UR, Wetenschapswinkel rapport 321

Geleerde lessen van de Kenniskring Buurtmoestuinen Almere; Wat werkt, wat niet, en wat kun je daarmee als beginnende kenniskring?

Rapportnummer 321

Dr. Esther Veen
Ing. Marcel Vijn
Wageningen, augustus 2015

Kenniskring Buurtmoestuinen Almere

p/a Cliviastraat 4
1338 WG Almere

De Kenniskring Buurtmoestuinen Almere heeft als doel om zowel inhoudelijke als procesmatige kennis en ervaring met het opzetten en begeleiden / onderhouden van een buurtmoestuin met elkaar te delen en van elkaar te leren.

Wageningen UR, Praktijkonderzoek Plant & Omgeving

Postbus 430
8200 AK Lelystad
0320 291111
www.wageningenUR.nl/nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/praktijkonderzoek-plant-omgeving/Sectoren/Stad-Groen-Landbouw.htm

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO) is onderdeel van Wageningen UR. Binnen PPO doet het team Stad-Land Relaties onderzoek naar regionaal voedsel en de verbindingen tussen stad en platteland.

Inhoud

Woord vooraf	7
Samenvatting	9
Summary	11
1 Inleiding	13
1.1 Introductie	13
1.2 Doelstelling en methoden	13
1.2.1 Stappenplan	13
1.2.2 Geleerde lessen	14
1.3 Leeswijzer	15
2 Kenniskring Buurtmoestuinen Almere	17
2.1 Een terugblik: hoe de kenniskring is ontstaan	17
2.1.1 De planvorming	17
2.1.2 Startbijeenkomst	18
2.1.3 Het vervolg	18
2.1.4 Samenwerking met de Schoor	18
2.2 Hoe de kenniskring functioneert	19
2.2.1 Bijpraten over de actuele ontwikkelingen	19
2.2.2 Inhoudelijk onderwerp	19
2.2.3 Versterken van de kenniskring	19
2.3 Wat de Kenniskring oplevert	20
2.4 De kenniskring en de gemeente	21
2.4.1 Visie van de gemeente	21
2.4.2 Visie van de deelnemers	22
2.5 Andere initiatieven	23

3	Synthese van het interne proces van de kenniskring	25
3.1	Frequentie en locatie	25
3.2	Inhoud van de bijeenkomsten	25
3.2.1	Wat vooral bevat	25
3.2.2	Wat minder bevat	26
3.2.3	Spanningsvelden	26
3.3	De grote kracht / meerwaarde	26
3.4	Aantal, samenstelling en commitment deelnemers	27
3.4.1	Starters versus gevorderden	27
3.4.2	Nieuw elan versus oude frustraties	28
3.4.3	Commitment	28
3.5	De facilitator	29
3.5.1	De noodzaak van een facilitator	29
3.5.2	Eigenaarschap	30
3.6	De financiering	31
4	Conclusies en aanbevelingen	33
4.1	Conclusies over het functioneren van de kenniskring	33
4.1.1	Vorm en inhoud bijeenkomsten	33
4.1.2	Doelgroep	34
4.1.3	Afhankelijkheid externe partijen	34
4.1.4	Financiering	35
4.1.5	Houding gemeente	35
4.2	Aanbevelingen voor andere kenniskringen	35
4.2.1	Organisatie en eigenaarschap	35
4.2.2	De bijeenkomsten en het onderlinge netwerk	36
4.2.3	Het stedelijk netwerk	36
4.2.4	Tot slot	36
5	Literatuur	37

Woord vooraf

Almere is ontworpen als “garden city”. De stadskernen worden gescheiden door grote groene en blauwe bufferzones. Rondom de stad liggen enkele grote natuurgebieden zoals de Oostvaardersplassen en de Lepelaarsplassen. Ook in de verschillende stadsdelen is veel groen; 14 officiële parken en veel openbaar groen langs de doorgaande autowegen, fietspaden en waterwegen. In dit groen is volop ruimte voor stadslandbouw.

Ook de gemeente Almere heeft ambities ten aanzien van stadslandbouw. Aan de oostkant van de stad wordt, samen met de gemeente Zeewolde en de provincie Flevoland, een grootschalig nieuw stadsdeel ontwikkeld; Oosterwold. In Oosterwold ontstaat op lange termijn, op een enorme schaal (4.300 ha), een stadslandschap dat bestaat uit wonen, werken, natuur en stadslandbouw. Een andere belangrijke ontwikkeling is de wereldtuinbouwtentoonstelling Floriade 2022. Belangrijk thema's van de Floriade zijn feeding, greening, healtying en energysing; allemaal thema's die raakvlakken hebben met stadslandbouw. Bovendien staat de gemeente steeds meer welwillend tegenover initiatieven van burgers die iets willen ondernemen in het Almeerse groen.

Die burgers zijn er genoeg. Overal in de stad zijn burgers individueel en in groepen actief op het gebied van stadslandbouw. Zij werken samen aan buurmoestuinen, schooltuinen, organiseren kookworkshops, wildplukwandelingen, voedselcollectieven enzovoort. Ook ondernemers zien kansen in stadslandbouw; met name in korte ketens en zorg. Hierdoor ontstaat een rijk geschakeerd voedsellandschap in Almere.

Deze initiatieven worden geholpen door een aantal ondersteunende netwerken. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij, het Ontwikkelcentrum Stadslandbouw Almere, Vereniging Buitenstad, Stichting Stad en Natuur en MooiZoGoedZo.

Deze vier ingrediënten; fysieke ruimte, een faciliterende gemeente, enthousiaste burgers en ondernemers en een aantal ondersteunende netwerken vormen de sleutels tot succes. Echter; deze vier ingrediënten leiden niet automatisch tot een geslaagd gerecht. Hiervoor is ook een goed recept en enig kooktalent nodig.

In de Kenniskring Buurtmoestuinen Almere werken ondersteunende netwerken, burgers en gemeente samen aan recepten voor schooltuinen en buurtmoestuinen. Door kennis te delen, te leren van elkaars ervaringen en vooral door open te staan voor elkaar komen we stap voor stap verder.

We zijn dan ook erg blij met de inzet van de Wetenschapswinkel en de Wageningse ACT-team die onze kennis verzamelde en verwerkte tot een prachtige handleiding voor het opzetten van een buurtmoestuin in Almere. Een frisse blik van buiten helpt de kenniskring verder. De aanbevelingen in dit rapport helpen om het functioneren van de kenniskring te verbeteren en bieden wellicht ook aanknopingspunten om elders soortgelijke kenniskringen op te starten.

Monique Seynen, Moestuin Genoeg
Arjan Dekking, Coördinator Kenniskring Buurtmoestuinen

Samenvatting

Kenniskring Buurtmoestuinen Almere

In de Kenniskring Buurtmoestuinen Almere werken vijftien bestaande en startende initiatieven voor buurtmoestuinen en schooltuinen samen om kennis te delen, ervaringen uit te wisselen en zo stap voor stap verder te komen. De kenniskring bestaat sinds 2012.

Onderzoek

De kenniskring heeft de Wetenschapswinkel van Wageningen UR om ondersteuning gevraagd bij

1. Het maken van een stappenplan voor het starten van een nieuwe buurttuin.
2. Het destilleren en verspreiden van de geleerde lessen, en het vinden van de succesfactoren van het netwerk.

Voor het onderzoek zijn interviews gehouden met organisatoren van de kenniskring in Almere en in Dronten, deelnemers, en ambtenaren.

Stappenplan

Het stappenplan is beschreven in een aparte brochure: Buurtmoestuin? Zo gedaan!, te vinden op <http://edepot.wur.nl/319226>.

Handreikingen

Het onderzoek laat zien dat de betrokkenheid bij een kenniskring

- a. een netwerk oplevert, inclusief makkelijker ingangen bij bijvoorbeeld de gemeente
- b. deelnemers kennis brengt, van andere deelnemers en van buiten de kring
- c. een plek biedt waar mensen gelijkgestemden ontmoeten en steun vinden
- d. zorgt dat mensen elkaar blijven motiveren

Facilitator

Een kenniskring heeft een facilitator nodig die de kenniskring trekt: iemand die de bijeenkomsten organiseert, mensen uitnodigt, enthousiasmeert, deuren kan openen, processen kan begeleiden, een groot netwerk heeft, en afkomstig is uit de dezelfde stad als waar het netwerk wordt georganiseerd. Veel deelnemers zijn zo druk met de realisatie van hun plannen dat het voor hen lastig is het organiseren van de kenniskring daar nog naast te doen. Bovendien zijn deelnemers juist bij de kenniskring aangesloten omdat het hen helpt hun initiatief te realiseren.

Bouw echter niet teveel op één facilitator, want dat maakt de kenniskring kwetsbaar in haar voortbestaan. Een aanbeveling is daarom de rollen van netwerker, procesbegeleider en leider van bijeenkomsten te scheiden, en meer verantwoordelijkheden bij deelnemers te leggen.

Denk bij het opstarten van de kenniskring ook na over of er financiering nodig is voor het betalen van de facilitator en wie dat gaat betalen. Een kenniskring is een overkoepelende *Community of Practice*, maar waar eindigt particulier initiatief en begint bijdragen aan gemeentelijke ambities?

Bijeenkomsten

Op bijeenkomsten van de kenniskring kan een spanningsveld ontstaan tussen praten over initiatieven en het vasthouden aan de agenda. De aanbeveling is om de agenda te volgen – zonder interessante gesprekswendingen daarbij teveel in de weg te staan – en initiatieven op een beknopte manier te bespreken, eventueel door tijdens iedere bijeenkomst een ander initiatief wat meer tijd te geven. De facilitator moet er daarbij voor zorgen dat het bespreken van de initiatieven niet uitdraait op een klaagronde, bijvoorbeeld door ook specifiek te vragen naar wat er goed ging of naar wat voor anderen van waarde kan zijn. Mensen moeten energie krijgen van de bijeenkomsten.

Deelnemers waarderen het werken met specifieke thema's en bijdragen van externe deskundigen over zowel 'grote' als praktische zaken. De aanbeveling is om deelnemers bij het plannen van die onderwerpen te betrekken. Blijf deelnemers ook persoonlijk uitnodigen voor bijeenkomsten en evalueer regelmatig.

Deelnemers

Een kenniskring heeft alleen kans van slagen met commitment van deelnemers voor een specifieke taak en/of voor het bezoeken van bijeenkomsten: als je als kenniskring van alles wilt, brengt dat ook verantwoordelijkheden met zich mee. In Almere bezochten deelnemers in ieder geval de gevraagde drie bijeenkomsten, en een bepaalde mate van commitment wordt ook nu nog gewaardeerd.

Het is daarnaast goed om te zorgen voor diversiteit van deelnemers en regelmatige nieuwe instroom. Starters kunnen kennis en vaardigheden hebben die nuttig kunnen zijn voor de rest van de groep, gevorderden vinden het fijn hun kennis door te kunnen geven en weten dat zij zelf ook ooit starter waren. Bovendien blijkt de kenniskring zo ook een goede afspiegeling van wat er speelt in de stad of het dorp. Belangrijk is verder om voor deelnemers een balans te vinden tussen kennis halen en kennis brengen. Dan blijven bijeenkomsten voor iedereen interessant en leert men van de één en geeft dat weer door aan de ander.

Gemeente

In Almere was bij bijeenkomsten van de kenniskring steeds een gemeenteambtenaar aanwezig. Dat heeft voor beide voordelen. Voor de gemeente kan de kenniskring dienen als platform, een podium zijn om gemeentelijk standpunten te verwoorden en helpen om ambities te verwezenlijken. Voor deelnemers betekent de aanwezigheid een ingang bij de gemeente. Nog beter voor de kenniskring is een vast aanspreekpunt bij de gemeente.

Summary

Knowledge network for community vegetable gardens in Almere

The knowledge network for community vegetable gardens in Almere consists of fifteen ongoing and start-up initiatives for community vegetable patches and school gardens. They work together to share knowledge and experiences, with the joint aim of gradually improving and progressing. The knowledge network was launched in 2012.

Research

The knowledge network asked Wageningen UR Science Shop for help:

1. devising a step-by-step plan for starting a new community garden;
2. deriving information from their experiences, spreading the lessons learned and identifying the success factors in the network.

For the research, interviews were conducted with the organisers of the knowledge network in Almere, and participants and civil servants involved in the initiative in Dronten.

Step-by-step plan

Details (in Dutch) of the step-by-step plan are given in a separate brochure entitled *Buurtmoestuin? Zo gedaan!*, which can be found on: <http://edepot.wur.nl/319226>.

Guide

The research shows that the involvement of a knowledge network:

- a. establishes a useful network, which smooths the way to facilities such as the municipal authorities;
- b. enables participants to learn from each other and from people outside the network;
- c. provides a place for like-minded people to meet and help each other;
- d. keeps people motivated.

Facilitator

A knowledge network needs a facilitator at its helm: someone who will organise the meetings, invite people along, fire them up, open doors and guide the processes. The facilitator should come from the town or village concerned and have a large network of his/her own. A lot of the participants are so caught up in realising their own plans that they don't have time to organise the knowledge network as well. Moreover, most of the participants joined the network because they thought it would help them to realise their own initiatives.

Having said this, it is better not to rely too heavily on just one facilitator as this can make the knowledge network vulnerable to the point of threatening its existence. The different facilitator roles, i.e. networker, process guide and meeting chair, should therefore be given to different people, with responsibilities also being shouldered by the participants.

When starting a knowledge network, think about whether funding is needed to pay a facilitator, and if so, where this money will come from. A knowledge network serves as an umbrella *Community of Practice*, but when does a private initiative become a municipal ambition?

Meetings

One of the more difficult aspects of the knowledge network meetings is trying to balance the discussions about initiatives against the items on the agenda. The advice is to stick to the agenda (while trying to allow some spontaneous interesting discussions) and discuss initiatives briefly but efficiently, with each meeting perhaps devoting some extra time to one specific initiative. It is up to the facilitator to ensure that discussions do not degenerate into an opportunity for general moaning by, for example, asking specifically about the things that went well or that other people could learn from. People should go home from the meetings feeling inspired.

Participants appreciate working with specific themes and contributions from external experts on both 'major' and more practical matters. It would be a good idea to involve participants when planning subjects for the agenda. Send them personal invitations to the meetings and arrange regular evaluations.

Participants

A knowledge network will only be a success if the participants feel committed to a specific task and/or attending meetings: if your knowledge network has high aspirations, it will also need people willing to accept responsibility. In Almere, the participants attended the three meetings to which they had been invited, and a certain degree of commitment continues to be appreciated.

Diversity among the participants is a good thing, and a regular influx of new members gives the network a boost. Starters often have knowledge and skills that the rest of the group find useful, and more 'senior' participants enjoy passing on their experience as they remember what it was like when they first started. This way, the knowledge network is a good reflection of what is going on in the town or village. It is important to find a balance between giving and taking knowledge, so that everyone continues to enjoy meetings, learns from each other and passes on valuable knowledge.

Municipality

In Almere, a civil servant from the municipality attended every meeting of the knowledge network. This is beneficial to all concerned. The knowledge network functions as a platform for the municipality and a stage for launching municipal viewpoints and helps to realise municipal ambitions. The presence of a civil servant gives the participants access to the municipality, but a dedicated point of contact at the municipality would be even better.

1 Inleiding

1.1 Introductie

De kenniskring buurtmoestuinen Almere bestaat sinds 2012. De kenniskring komt bij elkaar op verzoek van een groep initiatiefnemers – mensen met plannen voor of al startende met buurtmoestuinen en schooltuinen – om kennis te delen, ervaringen uit te wisselen en elkaar verder te helpen.

De kenniskring bestaat uit zo'n twintig leden, die samen ongeveer vijftien initiatieven vertegenwoordigen. Daarbij is 'buurttuinen' breed geïnterpreteerd; het gaat zowel om 'community gardens' als om schooltuinen en het zijn zowel commerciële initiatieven als tuinen gericht op sociale contacten. Een aantal van deze tuinen bestaat al, andere zijn nog in de plan-fase. Doel van de kenniskring is om zowel inhoudelijke als procesmatige kennis en ervaring met het opzetten en begeleiden / onderhouden van een tuin met elkaar te delen en van elkaar te leren. Voor de meeste deelnemers draaien de belangrijkste vragen om het in de praktijk brengen van hun idee; hoe start je daadwerkelijk een buurttuin op?

De deelnemers van de kenniskring zijn enthousiast over wat het netwerk hen brengt; ze stappen makkelijker binnen bij de gemeente, vinden vaker hun weg naar subsidies, en geven elkaar praktische hulp. Omdat de kenniskring de deelnemers veel heeft opgeleverd, willen zij hun kennis en ervaring graag delen met anderen - ook omdat zij weten dat er soortgelijke initiatieven op stapel staan of al gestart zijn in andere steden (zoals in Lelystad en Dronten).

1.2 Doelstelling en methoden

Bovenstaande laat zien dat: 1) vragen van deelnemers vooral betrekking hebben op het in de praktijk brengen van hun idee, en 2) andere kenniskringen zouden kunnen leren van de ervaringen van de kenniskring buurtmoestuinen Almere. In het licht van deze twee punten heeft de kenniskring de Wetenschapswinkel van Wageningen UR ondersteuning gevraagd op twee vlakken:

1. Hulp bij het maken van een stappenplan voor het starten van een nieuwe buurttuin.
2. Hulp bij het destilleren en verspreiden van de geleerde lessen, en het vinden van de succesfactoren van het netwerk.

De Wetenschapswinkel heeft deze vragen opgepakt en een projectleider gevraagd het onderzoek te begeleiden.

1.2.1 Stappenplan

Voor het beantwoorden van de eerste onderzoeksvraag is een zogenaamd ACT-team ingezet. ACT staat voor het vak Academic Consultancy Training. Dit vak wordt gevolgd door de meeste MSc studenten van Wageningen UR. In groepen van ongeveer zes werken studenten aan een 'echte' consultancy opdracht, met een 'echte' opdrachtgever. Omdat het vak slechts acht weken duurt, kan een ACT-team als een snelkookpan werken; studenten zijn intensief met een onderwerp bezig, en komen daarbij vaak met nieuwe, innovatieve en onverwachte ideeën.

Binnen dit Wetenschapswinkelproject is een ACT-team ingezet voor het maken van het stappenplan voor de ontwikkeling van een nieuwe buurttuin. De groep heeft literatuuronderzoek gedaan, interviews gehouden (twintig semigestructureerde interviews met (burger) initiatiefnemers, leden van de kenniskring buurtmoestuinen Almere, gemeente Almere en experts op het vlak van buurtmoestuinen en bodemvervuiling), een interactieve bijeenkomst georganiseerd volgens het format van het wereldcafé, en reeds bestaande stappenplannen geanalyseerd.

Het ACT-team heeft het stappenplan uitgewerkt in een leesbare brochure ('Buurtmoestuin? Zo gedaan!' Laan *et al.*, 2014b). De projectleiders van het wetenschapswinkelproject hebben de brochure verder uitgewerkt en gezorgd voor een professionele uitgave. Dit stappenplan voor het starten van een buurtmoestuin is als aparte brochure uitgegeven en maakt geen onderdeel uit van het onderhavige rapport. De brochure is hier te downloaden: <http://edepot.wur.nl/319226>.

Het ACT-team heeft ook een academische verantwoording bij het stappenplan gemaakt (Laan *et al.*, 2014). In het onderhavige rapport maken we een aantal maal gebruik van deze academische verantwoording. De verantwoording is echter niet openbaar beschikbaar. Het werk van het ACT-team is te waardevol om er geen gebruik van te maken daarom verwijzen we er wel naar, maar doen we dit zo letterlijk mogelijk.

1.2.2 Geleerde lessen

Het onderhavige rapport richt zich op de tweede onderzoeksvraag: wat zijn de geleerde lessen van de kenniskring buurtmoestuinen Almere, en wat zijn de succesfactoren van het netwerk? Daarbij hebben we ons nadrukkelijk gericht op de interne lessen van/voor de kenniskring, en wat andere kenniskringen daar mee kunnen. Daarmee heeft dit rapport twee doelgroepen. Enerzijds richt het zich op leden van de kenniskring zelf – het gaat dan om inzicht in het functioneren van de kenniskring. Anderzijds richt ze zich nadrukkelijk ook op mensen die zelf een kenniskring – of een soortgelijk initiatief als een community of practice – zouden willen oprichten; dit rapport geeft handreikingen voor zo'n initiatief, de 'do's and don't's', wat werkt en wat wellicht minder succesvolle strategieën zijn, die overigens gebaseerd zijn op het functioneren van de kenniskring, en de lessen die we daaruit kunnen trekken. Vooral in hoofdstuk 4, de conclusies en aanbevelingen, is deze tweedeling duidelijk; de conclusies richten zich vooral op de kenniskring zelf, de aanbevelingen vooral op anderen die een kenniskring zouden willen starten. Hoofdstuk 3 is meer op de kenniskring zelf gericht, hoewel dit hoofdstuk ook andere kenniskringen interessante inzichten zal kunnen bieden.

Voor het beantwoorden van deze onderzoeksvraag zijn interviews gehouden met een aantal stakeholders:

- De facilitator van de kenniskring, alsmede degene met wie hij sinds 2014 de bijeenkomsten organiseert;
- Vijf deelnemers;
- Twee ambtenaren van de gemeente Almere;
- De organisator van een andere kenniskring.

De geïnterviewde deelnemers van de kenniskring verschillen van elkaar op een aantal vlakken. Zo zijn sommige respondenten al vanaf het begin betrokken, terwijl anderen veel korter onderdeel uitmaken van de kenniskring. Ook de manier waarop ze bij het netwerk betrokken zijn geraakt verschilt; sommige deelnemers zijn in de begindagen van het netwerk benaderd, anderen werden door een ander op de kenniskring gewezen, of kwamen met iemand anders mee om eens te kijken. Tenslotte verschillen ook de initiatieven waarbij de deelnemers betrokken zijn; niet alleen met betrekking tot de aard van het initiatief, maar ook met betrekking tot de fase waarin het initiatief zich bevindt.

De interviews waren semigestructureerd en duurden tussen de dertig en zestig minuten. De meeste interviews waren face-to-face; drie interviews zijn telefonisch gehouden. Tijdens de interviews werden aantekeningen gemaakt. De uitgewerkte interviews zijn teruggestuurd naar de geïnterviewden ter controle en voor eventuele aan- of opmerkingen.

De analyse van de interviews is aangevuld met informatie uit een eerdere zelf-evaluatie door de facilitator van de kenniskring, en het rapport met de academische verantwoording van het ACT-team. Omdat er slechts met één initiatiefnemer van een andere kenniskring is gesproken, is de vergelijking met andere initiatieven niet erg uitgebreid en kunnen we op dit vlak weinig de diepte in gaan. Waar mogelijk en relevant presenteren we wel de inzichten uit dit interview.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een algemene introductie over de kenniskring – hoe het is ontstaan, hoe het functioneert en wat het oplevert voor de deelnemers. Ook wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de relatie tussen de kenniskring en de gemeente Almere. In hoofdstuk 3 maken we een synthese van het interne proces van de kenniskring. In hoofdstuk 4 presenteren we de conclusies en de aanbevelingen.

Zoals aangegeven, dit rapport probeert twee doelgroepen te bedienen. Enerzijds geeft het inzicht in het functioneren van de kenniskring, wat daarin de succesfactoren zijn, en wat beter zou kunnen. Dit is vooral voor de leden van de kenniskring zelf van belang. Dit wordt vooral beschreven in hoofdstuk 3, de synthese, en in 4.1, de conclusies. Anderzijds kunnen we van die inzichten leren voor anderen die een kenniskring zouden willen opstarten. Het rapport richt zich dan ook op die doelgroep, specifiek in hoofdstuk 4.2, aanbevelingen voor andere kenniskringen.

In dit rapport refereren we naar een aantal mensen door hun rol in de kenniskring te benoemen. We verwijzen naar de volgende rollen:

- De facilitator; degene die de kenniskring heeft opgestart en tot op heden de bijeenkomsten faciliteert.
- De aanjager; degene die de facilitator heeft geholpen de kenniskring op te starten.
- De samenwerkingspartner; degene die, sinds de aanjager is gestopt, samen met de facilitator de bijeenkomsten organiseert (in sommige gevallen wordt naar 'de facilitator en de samenwerkingspartner' gerefereerd als 'de facilitators').
- De initiatiefnemers; de deelnemers van de kenniskring, elk met hun eigen initiatief (in verschillende stadia van ontwikkeling). We refereren ook naar deze groep als 'de deelnemers'.

2 Kenniskring Buurtmoestuinen Almere

2.1 Een terugblik: hoe de kenniskring is ontstaan

2.1.1 De planvorming

Op 15 september 2011 organiseerde de gemeente Almere een bijeenkomst van het Groenplatform. Tien tot vijftien mensen met concrete ideeën voor een buurtmoestuin of een schooltuin waren bij deze bijeenkomst aanwezig. De initiatiefnemer van de kenniskring (die later de facilitator werd, in de rest van dit document dan ook 'facilitator' genoemd), wonend in Almere, was ook bij deze bijeenkomst aanwezig. Hij was in die periode als vrijwilliger bestuurslid van stichting Vrienden van Stadlandbouw Almere (deze stichting is inmiddels doorgedaan als werkgroep van Vereniging Buitenstad¹, waar de facilitator tot op heden bestuurslid van is).

De facilitator is professioneel betrokken bij het Ontwikkelcentrum Stadlandbouw Almere (OSA), een samenwerkingsverband van Wageningen UR (business unit PPO), CAH-Vilentum², Ontwikkelmaatschappij Flevoland (OMFL) en ingenieursbureau Witteveen + Bos. Vanaf januari 2012 werd hij door CAH-Vilentum voor een dag in de week aangesteld als aanjager stadlandbouw, met als taak om zoveel mogelijk initiatieven op het gebied van stadlandbouw in Almere te ondersteunen en aan te jagen. De facilitator raakte daardoor met verschillende mensen in gesprek en merkte dat er veel mensen rondliepen met het idee om iets te gaan doen met schooltuinen en buurtmoestuinen. Sommigen waren hierin succesvol, anderen niet. Hierdoor ontstond bij hem het idee om iets met een studieclub, kenniskring of community of practice³ te gaan doen. Als primaire doelgroep had de facilitator mensen voor ogen die aan de slag zijn of willen gaan met buurtmoestuinen. Als secundaire doelgroepen dacht hij aan onderzoek, onderwijs en overheden. Dit idee kreeg vorm in een zogenaamde kenniskring, met als mogelijke onderdelen:

- Inspiratie; deelnemers kunnen elkaar inspireren om (versneld) aan de slag te gaan.
- Intervisie; deelnemers kunnen elkaar helpen door mee te denken.
- Kennis en contacten uitwisselen.
- Gezamenlijk kennis en ondersteuning inhuren.
- Gezamenlijk naar buiten treden.
- Gezamenlijk financiering aanvragen.

De facilitator wilde een kenniskring niet alleen opstarten, omdat hij 'het avontuur samen met iemand anders wilde aangaan'; de verantwoordelijkheden die het starten van zo'n kenniskring met zich meebrengt kunnen delen en samen beslissingen maken. Hij zocht daarom naar partners om de kenniskring samen mee vorm te geven en te organiseren. Dit bleek niet makkelijk; andere partijen keken er vooral strategisch naar en wilden bedenktijd, terwijl de facilitator vooral aan de slag wilde. Een bekende uit het netwerk van de facilitator – tevens vrijwilliger van de KNHM⁴ - was wél enthousiast; zij wilde het initiatief wel aanjagen (in de rest van dit document noemen we haar 'aanjager'). Samen besloten zij en de facilitator een starbijeenkomst te organiseren.

¹ Een vereniging voor iedereen die de groene en ruimtelijke kwaliteit van Almere van belang acht, waaronder bewoners en verenigingen en bedrijven die actief zijn op het gebied van inrichting en beheer van het stadslandschap. Doel van Buitenstad is een platform te bieden voor versterking van de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van het groen van Almere (zowel de gebieden binnen de kernen van de stad als het stadslandschap van Almere). Buitenstad wil een netwerk vormen van bestaande initiatieven. Zie ook: www.buitenstad.nl.

² Een hbo instelling gericht op management, dier, voedsel en groene ruimte, gevestigd in Dronten en Almere. Zie ook: www.cahvilentum.nl.

³ Een Community of Practice (CoP) is een groep mensen die een gemeenschappelijk belang of passie deelt. Het is een ontmoetingsplek waar professionals analyses delen, elkaar informeren en adviseren en nieuwe praktijken ontwikkelen (Andringa en Reyn 2014: 7).

⁴ De KNHM is een stichting die bewoners begeleidt bij de verbetering van hun buurt, wijk, dorp of stad, die zich onder andere specifiek op stadlandbouw richt. Zie ook: www.knhm.nl.

2.1.2 Startbijeenkomst

De startbijeenkomst van de kenniskring buurtmoestuinen Almere vond plaats op 20 juni 2012. De facilitator had een lijst van mogelijke kandidaten voor de kenniskring en vroeg de gemeente, de KNHM en stichting Stad & Natuur (de Almeerse natuur en milieu educatie organisatie) of ze mensen kenden in hun netwerk voor wie de kenniskring ook nuttig zou kunnen zijn. Van de veertien genodigden kwamen er dertien naar de bijeenkomst; vijf van hen waren in de idee-fase, drie in de plan-fase, één initiatief was bijna operationeel, en vier initiatieven waren al operationeel. De ervaring met moestuinen varieerde van geen tot veertig jaar.

De bijeenkomst werd gestart met een kennismakingsspel. Ook is de mensen gevraagd waar ze specifiek naar zochten in een kenniskring en is een programma opgesteld met daarin onderwerpen die aandacht verdienen. Deelnemers wilden vooral bij elkaar komen om kennis te delen en de relatie met de gemeente sterker te maken. De groep is daarnaast gevraagd een commitment voor drie bijeenkomsten aan te gaan, die vervolgens te evalueren, en op basis daarvan verder te zien. Er werd unaniem besloten met de kenniskring door te gaan.

2.1.3 Het vervolg

Hierna hebben de facilitator en de aanjager twee vervolgbijeenkomsten georganiseerd. Per bijeenkomst kreeg een aantal mensen het podium om meer over hun initiatief te vertellen. Op een oogstfeest van Stadsboerderij Almere werden contacten gelegd met nieuwe deelnemers die vervolgens ook aanhaakten. Op de bijeenkomst van 31 oktober 2012 werden de resultaten tot dan toe geëvalueerd. Centrale vragen waren wat de kenniskring mensen gebracht had en onder welke condities men verder wilde. Alle deelnemers gaven aan dat de kenniskring hen geholpen had om hun initiatieven op een hoger plan te krijgen. Een aantal deelnemers had haar weg richting instanties gevonden. De kenniskring had bovendien enkele deelnemers voldoende vertrouwen gegeven om daadwerkelijk aan de slag te gaan. De deelnemers waren dus enthousiast en wilden door met de kenniskring. Omdat de aanjager vooral die rol - als aanjager - ambieerde en zou terugtreden als het initiatief zou zijn opgestart, ging de facilitator alleen verder met de organisatie.

De facilitator ging door met het organiseren van bijeenkomsten en een tweetal excursies. Het waren plezierige bijeenkomsten waarbij veel ervaringen werden uitgewisseld. Op deze manier groeide het netwerk uit tot een hechte groep en een zelflerende organisatie. Toen de facilitator de kenniskring gedurende een korte periode niet meer kon ondersteunen vanuit zijn contract met de CAH, klopte hij bij de gemeente aan. Deze gaf aan het netwerk niet financieel te willen ondersteunen. Daarop besloot de facilitator de bijeenkomsten voorlopig te laten vervallen; hij heeft de deelnemers de stand van zaken uitgelegd en beloofd op zoek te gaan naar middelen. Een half jaar later kon hij de groep weer bij elkaar brengen, omdat er vanuit de CAH-Vilantum weer middelen beschikbaar kwamen. Hij besloot hij een hogere frequentie van de bijeenkomsten na te streven, alsmede te zorgen voor meer inhoud en een strakkere leiding van de bijeenkomsten. Vanaf juni 2013 werd maandelijks een bijeenkomst georganiseerd. De bijeenkomsten hadden, en hebben, een aantal vaste ingrediënten; bijpraten over de actuele ontwikkelingen van de verschillende initiatieven, werken aan eigen initiatieven, een inhoudelijk onderwerp door een externe spreker, en het versterken van de kenniskring.

2.1.4 Samenwerking met de Schoor

Vanaf 2014 ontstond samenwerking met MooiZoGoedZo, onderdeel van de Schoor. De Schoor is verantwoordelijk voor het welzijnswerk in Almere; ze is geen onderdeel van de gemeente maar wordt er wel door gefinancierd. MooiZoGoedZo heeft als doelstelling bewonersinitiatieven te ondersteunen en maatschappelijk betrokken ondernemen te bevorderen. Ze heeft een belangrijke functie in de gemeente als verbindende schakel tussen burgers en gemeentelijke afdelingen en *"kenmerkt zich door het begeleiden van burgers die een initiatief kleinschalig en in de buurt willen oppakken"* (Laan et al., 2014: 18).

Deze samenwerkingspartner van MooiZoGoedZo (in de rest van dit document noemen we haar 'samenwerkingspartner') merkte dat er veel groeninitiatieven in Almere zijn, en dat ze elke keer opnieuw dezelfde vragen kreeg van initiatiefnemers. Daarom heeft ze initiatieven samengebracht en bijeenkomsten voor hen georganiseerd. Dit heette "Groen in uw buurt". Zonder dat ze van de kenniskring wist heeft ze een keer een avond georganiseerd, waar twintig tot dertig mensen op af kwamen - waaronder leden van de kenniskring. Die initiatieven verenigd in "Groen in uw buurt" zijn breder dan de oorspronkelijke doelgroep van de kenniskring buurtmoestuinen; het gaat niet alleen om buurtmoestuinen, maar ook om groenstroken in eigen beheer, een stukje buurt in zelfbeheer, of het aanbrengen van bloembakken.

De facilitator en de samenwerkingspartner zagen dat er overlap was in hun netwerken. Ze besloten de krachten te bundelen en er een gezamenlijke activiteit van te maken. Dat zijn ze vanaf januari 2015 gaan doen. Huidig plan is om jaarlijks acht bijeenkomsten te organiseren. Aan elke bijeenkomst is een thema gekoppeld. Het plan is om in juni (2015) een aantal groeninitiatieven in Almere te bezoeken, om van hen te leren, en in september naar Rotterdam te gaan om daar initiatieven te bezoeken.

2.2 Hoe de kenniskring functioneert

De kenniskring buurtmoestuinen Almere komt acht keer per jaar bij elkaar. De bijeenkomsten hebben een aantal vaste ingrediënten:

1. Bijpraten over de actuele ontwikkelingen van de verschillende initiatieven.
2. Een inhoudelijk onderwerp.
3. Versterken van de kenniskring.

2.2.1 Bijpraten over de actuele ontwikkelingen

Van tevoren wordt geïnventariseerd welk initiatief iets wil delen. De initiatiefnemers vertellen op een gestructureerde manier:

- Wat er is gebeurd.
- Wat ze ervan hebben geleerd.
- Wat hun jullie volgende stap is.
- Wat de kenniskring hierbij zou kunnen betekenen.
- Welke tips ze hebben aan de deelnemers van de kenniskring.

2.2.2 Inhoudelijk onderwerp

De inhoudelijke onderwerpen worden door de facilitators, door de deelnemers zelf of door externe sprekers van voor de kenniskring belangrijke organisaties voorbereid. De afgelopen maanden zijn onder andere de volgende onderwerpen besproken: vrijwilligers, het opstellen van een businessplan, financiering, archeologie, social media, het betrekken van de buurt, en ondersteuning van de gemeente.

2.2.3 Versterken van de kenniskring

Tijdens iedere bijeenkomst wordt besproken wat de kenniskring als geheel en wat de individuen kunnen doen om de kenniskring te versterken. Het gaat dan bijvoorbeeld om communicatie, aanwezigheid op beurzen en evenementen, het werven van nieuwe deelnemers en het aanvragen van subsidies.

2.3 Wat de Kenniskring oplevert

Uit een in 2013 gehouden evaluatie kwamen de volgende zaken naar voren:

- De groep is in twee jaar tijd gegroeid van 13 naar 20 deelnemers.
- Deelnemers hebben hun weg richting instanties gevonden en zetten nu belangrijke stappen richting realisatie.
- De kenniskring heeft een enkele deelnemer voldoende vertrouwen gegeven om daadwerkelijk aan de slag te gaan. Zonder kenniskring was het initiatief waarschijnlijk niet tot stand gekomen.
- De deelnemers hebben elkaar gevonden en versterken elkaars initiatief in woord en daad.
- Vanuit de kenniskring is een initiatief rond VINDplaats Zenit opgestart; www.vindplaatszenit.nl.
- Bovenstaand project heeft de mensen van Chinees Indisch restaurant Tang gemotiveerd om op deze plek een theehuis te gaan bouwen. Daarnaast investeert Tang in een educatieruimte en een ruimte waar aandacht is voor archeologie.

In de interviews hebben we ook gesproken over wat de kenniskring de vijf gesproken deelnemers concreet heeft opgeleverd. Tabel 1 vat dat samen en geeft telkens een quote die illustreert op welke manier de kenniskring dan van waarde is geweest.

Wat heeft het concreet opgeleverd?	Aantal deelnemers dat bevestigend antwoordde	Quote ⁵
Ik heb met instanties gesproken	2	<i>Het was voor mij echt een deur die open ging. Dat kwam met name door een kei van een bijeenkomst waar echt de juiste stakeholders werden uitgenodigd. De gemeente en de KNHM, belangrijke versnellende instanties. Dat heeft me echt verder geholpen.</i>
Ik heb praktische hulp gehad van andere deelnemers	3	<i>Heel praktisch heb ik de groep een fles cider voorgezet en hun reacties gepeild. Ik heb ze dus ingezet als proefpanel, en dat heeft wel wat opgeleverd.</i>
Ik ben op ideeën gebracht	4	<i>Ja. Maar dat wist ik dan op het moment zelf niet.</i>
Ik voel me gesterkt door de andere deelnemers	5	<i>Heel erg. Als iemand dan weer heel erg nee zegt, en je komt bij de kenniskring, dan beurt dat je op.</i>
Ik heb stappen richting realisatie gezet	2	<i>Het schrijven van een businessplan heeft handen en voeten gekregen door wat mensen hebben aangegeven.</i>
Het meedenken met anderen helpt me over mijn eigen project nadenken	4	<i>Heel erg. De bijeenkomsten zetten je aan het denken. Dat geldt voor alle bijeenkomsten. Je gaat nadenken, het zet iets in gang. En dan hoeft die bijeenkomst niet eens over het onderwerp te gaan.</i>

Tabel 1 (Wat heeft uw betrokkenheid bij de kenniskring u praktisch gezien opgeleverd?)

Tabel 1 laat zien dat de deelnemers zich vooral gesterkt voelen door anderen, dat ze op ideeën worden gebracht en dat het meedenken met anderen helpt om over het eigen project na te denken. Dit suggereert dat de kracht van de kenniskring hem vooral zit in de saamhorigheid, het samen projecten bespreken en het onderdeel zijn van een netwerk. De meer praktische punten zoals het spreken met instanties of het zetten van stappen richting realisatie worden door minder geïnterviewden gezien als effecten van deelname aan de kenniskring.

⁵ Omdat de interviews niet zijn opgenomen, zijn de quotes in dit document niet letterlijk. De aard en intentie van de quotes komen wel overeen met het werkelijk gezegde.

De facilitator zelf geeft aan dat de kenniskring zijn verwachtingen ver heeft overtroffen: *"Ik verwachtte dat ik de initiatieven kon versnellen en op een hoger plan kon krijgen. Dat is zeker gebeurd. (...) Ik heb de mensen een podium kunnen geven zodat ze naamsbekendheid en een groter netwerk hebben gekregen. Niet alleen in de stad, maar ook bij de gemeente. Deelnemers zijn me ook als spreekbuis gaan gebruiken. Naast de begeleiding van de groep gaf ik dus ook individuele begeleiding en fungeerde ik als vertrouwenspersoon – mensen vroegen me bijvoorbeeld om advies maar ook om mee te gaan naar de gemeente. Zo werd ik steeds meer een coach. Met een aantal mensen heb ik ook persoonlijke gesprekken gehad, van wat wil je nu echt, wat doe je, en hoe kom je verder."*

2.4 De kenniskring en de gemeente

Tijdens elke bijeenkomst van de kenniskring is iemand van gemeente Almere aanwezig. De 'lijntjes' tussen de gemeente en de kenniskring zijn dus relatief kort. Dat heeft voordelen voor de gemeente, maar ook voor de deelnemers.

2.4.1 Visie van de gemeente

De gemeente is voor haar deelname benaderd door de kenniskring zelf, die aangaf dat betrokkenheid van de gemeente zinvol zou kunnen zijn. Voor de gemeente kwam deze uitnodiging op een goed moment omdat zij net was gestart met nieuw beleid; het uitnodigen van Almeerders om meer met stadslandbouw te doen. Betrokkenheid bij de kenniskring zou de gemeente kunnen helpen knelpunten en belemmeringen bij de uitvoering van dit beleid in kaart te brengen – en zou bovendien een platform bieden om in gesprek te gaan met initiatiefnemers en pioniers.

De kenniskring vervult voor de gemeente dus de rol van platform om informatie te halen, en te horen waar mensen tegenaan lopen. Die kennis kan worden ingezet om op die belemmeringen in te spelen en bijvoorbeeld de eigen interne producten aan te passen: websites, contracten en informatiemateriaal worden er beter van. De gemeente krijgt van de kenniskring dus feedback over hoe ze zich als gemeente opstelt. Overigens is deze functie van de kenniskring – laten zien waar mensen tegenaan lopen – soms ook lastig voor de gemeente. De kenniskring maakt duidelijk dat de gemeente nog niet alles goed kan faciliteren, en het is als gemeente frustrerend om te merken dat dat bewoners veelal tegen hetzelfde probleem aan lopen. In de woorden van één van de geïnterviewde gemeenteambtenaren:

"Ik vind het belangrijk dat er iemand van de gemeente bij de bijeenkomsten aanwezig is, ook al zijn het niet altijd de leukste uurtjes - het is soms nogal een klaagzang. En dat frustreert me ook, ik snap soms zelf ook niet waarom het allemaal niet gaat."

De kenniskring is tegelijkertijd ook een podium voor de gemeente: gemeenteambtenaren kunnen het standpunt van de gemeente verwoorden. Op die manier kan de gemeente ervoor zorgen dat de frustraties die mensen hebben niet escaleren. Overigens geeft één van de geïnterviewde gemeenteambtenaren aan dat hij ook niet teveel begrip wil kweken voor de gemeente; het is goed dat deelnemers hun frustraties kunnen uiten en delen.

Tenslotte helpt de kenniskring de gemeente ook om bepaalde (beleids-)doelstellingen te halen. Het gemeentebestuur heeft een grote ambitie - ze wil de stad een goed voorbeeld laten zijn van een groene stad. Ze vindt dat het openbaar groen meerwaarde heeft als mensen er betekenis aan geven. De rol van de gemeente daarin is om mensen uit te nodigen een actieve rol op zich te nemen. De gemeente moet daartoe inspireren, faciliteren en verbinden; *"Je kunt immers niet achterover leunen en wachten tot de burgers het oppakken"*, aldus een gemeenteambtenaar. Vooral het verbinden vraagt een actievere rol, wat volgens de geïnterviewde gemeenteambtenaar nog onvoldoende tot zijn recht komt. Onder faciliteren verstaat hij het opheffen van belemmeringen. Doordat de kenniskring belemmeringen naar voren brengt, initiatieven met elkaar verbindt en initiatiefnemers helpt hun plan in de praktijk te brengen, helpt ze de gemeente bij het behalen van haar doelstellingen. Met andere woorden: *"De gemeente heeft een doelstelling op actief burgerschap, en kan mede door de kenniskring haar verbindende rol invulling geven"*.

Overigens financiert de gemeente de kenniskring niet. Er is wel over mogelijke financiering gesproken. De gemeente heeft ook mogelijkheden verkend, maar is tot de conclusie gekomen dat ze vooral concrete initiatieven financieel wil ondersteunen – geen netwerken. Ook is de gemeente van mening dat er geen ‘prijskaartje kan hangen’ aan netwerken en verbinden, omdat de opbrengst van een netwerk moet liggen in de waarde voor de deelnemers (het leren kennen van elkaars netwerk, de ontmoeting en de uitwisseling). De gemeente vindt dat de kenniskring zelf verantwoordelijk is voor de ontwikkeling van het netwerk, en dat burgers de ‘stadslandbouwbeweging’ - waar de kenniskring onderdeel van is – zelf moeten vormgeven. De gemeente juicht het initiatief wel toe en geeft aan graag samen te werken om de kenniskring te verbinden aan de wijkteams. Ook is belangrijk om te noemen dat de gemeentemedewerkers in hun eigen tijd bij de bijeenkomsten aanwezig zijn. Niet elke collega is bereid zijn of haar avond ‘op te offeren’ voor het bijwonen van een bijeenkomst van de kenniskring. Zoals een gemeenteambtenaar aangaf: *“Eenzijds moet de inwoner zo gek zijn om de kenniskring te dragen, maar voor de gemeente staat of valt het ook met een paar enthousiastelingen.”* Bovendien blijft het voor de gemeenteambtenaren niet bij het bijwonen alleen. Eén van de geïnterviewden geeft aan na een bijeenkomst met collega’s in gesprek te gaan: waarom doen ze de dingen die ze doen? Ze neemt ook altijd een actielijstje mee terug van de bijeenkomsten.

2.4.2 Visie van de deelnemers

Het ACT-team concludeert op basis van een aantal interviews “dat de grootste problemen bij de start van een buurtmoestuin worden ervaren tijdens het contact leggen met de gemeente” (Laan et al., 2014: 13). Bovendien “is gebleken dat de reeds bestaande buurtmoestuininitiatieven vaak op gemeentegrond gerealiseerd worden” (Laan et al., 2014: 14). Niet verwonderlijk daarom dat de geïnterviewde initiatiefnemers aangeven het zinvol te vinden dat de gemeente bij de bijeenkomsten van de kenniskring aanwezig is. Deelname aan de kenniskring geeft hen een ingang bij de gemeente; niet alleen omdat de gemeente aanwezig is, maar ook omdat samenwerking met de gemeente expliciet op de agenda staat. De gemeente is soms zelf degene die een initiatiefnemer deelname aan de kenniskring aanraadt, om op die manier zo’n initiatiefnemer verder te helpen. Een enkele deelnemer geeft echter ook aan dat ze meer had verwacht van de samenwerking met de gemeente; ze had gedacht dat de kenniskring meer ‘voet aan de grond’ zou krijgen bij de gemeente.

Eenzelfde tweedeling komt ook naar voren met betrekking tot de houding van de gemeente. Eén van de geïnterviewde initiatiefnemers geeft aan dat de gemeente geen medewerking verleent, en dat de gemeente stadslandbouw meer zou moeten ondersteunen met beroepskrachten en financiering: *“De gemeente staat te weinig toe en de kenniskring is niet bij machte om toch iets voor elkaar te krijgen.”* Het ACT-team geeft aan dat er soms “veel tijd over heen gaat voordat er geantwoord wordt wanneer via het algemeen e-mailadres contact wordt gezocht met de gemeente. Ook heerst er veel onduidelijkheid en/of onwetendheid bij de burgers dat ze naar een wijkregisseur moeten voor hun initiatief. Hierdoor loopt het contact vaak niet goed. Daarnaast is het niet helder voor burgers wat er allemaal gebeurt binnen de gemeente. Maar als er eenmaal contact gelegd is met de wijkregisseur dan gaat het contact onderhouden een stuk makkelijker” (Laan et al., 2014: 17). Tegelijkertijd ziet een aantal geïnterviewden een kentering in de laatste twee jaar: *“De gemeente is sinds twee jaar om, is nu heel behulpzaam en dat is goud waard. Bovendien had de gemeente eerder ook gewoon gebrek aan kennis, er werd toen anders gewerkt dan nu - het was niet alleen onwil.”* Ook het ACT-team concludeert dat het gemeentelijk beleid ten aanzien van de ruimtelijke ontwikkeling is veranderd, en dat “de gemeente nu juist de burgerparticipatie [stimuleert]: burgers worden aangemoedigd zelf met initiatieven voor de ruimtelijke ontwikkeling van de stad te komen” (Laan et al., 2014: 15). Ze geeft echter ook aan dat “het voor de gemeente en haar medewerkers tijd kost om de vertaalslag te maken naar deze nieuwe aanpak binnen de gemeente” (Laan et al., 2014: 16).

Overigens biedt de samenwerking met Mooizogedzo een goede brug naar de gemeente. Omdat MooiZoGoedZo onafhankelijk werkt maar wel onderdeel van de gemeente is, kan zij soms iets voor elkaar krijgen dat de gemeente niet kan: *“Dit betekent dat wanneer een initiatief toch afgewezen wordt, maar [Mooizogedzo] er in gelooft, zij de wijkregisseur kunnen omzeilen door direct contact te zoeken met een medewerker die daar weer boven staat, namelijk de Gebiedsmanager”* (Laan et al., 2014: 14).

2.5 Andere initiatieven

We hebben ook gesproken met één van de betrokkenen van het Lerend Netwerk Schooltuinen Dronten. Toen deze bij één van de eerste bijeenkomsten van de kenniskring aanwezig was zag ze de waarde van een kenniskring en bedacht dat een soortgelijk initiatief ook iets kon zijn voor Dronten. Het Lerend Netwerk Schooltuinen Dronten is eind 2014 gestart door vier 'kartrekkers', waaronder twee docenten van de CAH Vilentum. Doel van het netwerk is losse faciliteiten en scholen te verbinden zodat meerdere scholen gebruik kunnen maken van het totaal aan schooltuinen dat er is in Dronten; er zijn bijvoorbeeld onderwijsinstellingen die tuinen hebben, kassen, of een daktuin.

Omdat Dronten geen Almere is (het is bijvoorbeeld veel kleiner, waardoor er minder initiatieven zijn) hebben de vier kartrekkers voor een eigen aanpak gekozen. Elke maand wordt in het netwerk een casus besproken, in de vorm van intervisie. Nadat een initiatiefnemer zijn casus heeft gepresenteerd wordt er door de kartrekkers twee uur uitgetrokken om die te bespreken. Tijdens deze twee uur wordt geprobeerd het initiatief verder te brengen. De individuele initiatiefnemers helpen elkaar (nog) niet en zijn ook niet verplicht om weer te komen. Dit is het grootste verschil met de kenniskring, waar de initiatiefnemers immers samen het netwerk vormen. Naast de intervisie is er actieve ondersteuning, onder andere door matchmaking of het ondersteunen met studenten.

Ook in Lelystad is een poging gedaan om een kenniskring schooltuinen op te richten. Deze poging is gestrand omdat er onvoldoende initiatieven waren en omdat er onder het geringe aantal initiatieven nauwelijks behoefte bleek te zijn aan een kenniskring.

3 Synthese van het interne proces van de kenniskring

In dit hoofdstuk presenteren we een synthese van wat ons is opgevallen uit de interviews, opgedeeld in een aantal thema's. Dat is soms vrij praktisch - wat vinden betrokkenen bijvoorbeeld van de frequentie van de bijeenkomsten? - maar gaat soms om essentiëlere vraagstukken, zoals over de rol van de facilitator of de financiering van het netwerk. Elk thema is geschreven op basis van de interviews, en een uitgebreide discussie met verschillende betrokkenen naar aanleiding van de eerste resultaten van die interviews. Dit hoofdstuk is vooral een reflectie op de kenniskring voor de deelnemers en facilitators van de kenniskring zelf; wat zijn de succesfactoren, wat zijn knelpunten en welke afwegingen moeten worden gemaakt?

3.1 Frequentie en locatie

De respondenten verschillen van mening over hoe vaak een kenniskring bijeen zou moeten komen; voor sommigen is eens per kwartaal genoeg, anderen vinden eens per maand een goede frequentie. Over de locatie waren alle respondenten tevreden.

3.2 Inhoud van de bijeenkomsten

Over het algemeen zijn de deelnemers tevreden over de inhoud van de bijeenkomsten, vooral de afwisseling wordt gewaardeerd. Men is ook tevreden over de excursies.

Deelnemers hebben verschillende redenen om bij de kenniskring betrokken te zijn, die overigens wel een grote mate van overeenkomst vertonen. De respondenten geven aan dat ze wilden weten welke initiatieven er speelden in de stad, dat ze hun netwerk wilden vergroten, dat ze met gelijkgestemden over hun initiatief wilden praten en brainstormen, en dat ze *"feeling wilden krijgen over hoe je idee opgepakt kan worden"*.

3.2.1 Wat vooral bevalt

We hebben respondenten specifiek gevraagd wat hen het beste bevalt aan de bijeenkomsten. Hoewel respondenten een groot aantal punten noemen, zijn die in twee hoofdcategorieën samen te vatten. Ten eerste vindt men het fijn *uit te kunnen wisselen*; de contacten, het onderlinge gesprek, het bespreken van de initiatieven, en het uiten van problemen en frustraties valt daar allemaal onder. Ten tweede wordt de *kennis die van buiten wordt ingebracht* gewaardeerd; de contacten van buiten, zoals de aanwezigheid van de gemeente en de mogelijkheid die vragen te stellen, maar ook anderen die worden uitgenodigd om bijvoorbeeld een presentatie te komen geven. In die zin lijkt ook het werken met thema's, dat sinds kort is ingevoerd, goed te werken. Veel deelnemers zijn op zoek naar kennis - thema's kunnen die kennis bieden. Men geeft aan dat het fijn is ook zelf thema's te kunnen aanreiken, en thema's geven structuur aan de bijeenkomsten. Beide categorieën komen samen in de volgende quote van één van de facilitators:

"De afgelopen twee keer hebben we bewoners presentaties laten doen. Twee maanden geleden ging het over buurtbetrokkenheid, dat was een hele mooie presentatie. (...) Vorige keer hebben we ingezet op sociale media, en ook daar zijn mensen met kennis weggegaan. Dus met thema's werken loopt goed. Ook is het nog steeds belangrijk om een rondje te doen; waar ben je mee bezig, waar loop je tegenaan, is er iemand die je kan helpen? Er worden veel linkjes gelegd, dus het netwerken an sich is ook belangrijk. Een half uurtje naborrelen is net zo belangrijk als het thema bespreken."

3.2.2 Wat minder bevalt

Ook dat waar men minder tevreden over is, is samen te vatten onder twee hoofdcategorieën. Een aantal respondenten geeft aan dat sommige deelnemers een *negatieve houding* hebben, die een stempel drukt op de bijeenkomsten – het bespreken van de initiatieven wordt daarmee soms een klaagzang, en dat is niet goed voor de motivatie van anderen. We komen hier in paragraaf 3.4.2 nog op terug. Daarnaast zijn niet alle respondenten tevreden over de manier waarop de *agenda wordt gehandhaafd*; enerzijds geeft een deelnemer aan dat er soms te strak aan het programma wordt vastgehouden, anderzijds zijn er respondenten die vinden dat er soms te lang doorgepraat wordt en dat discussies eerder afgekapt zouden moeten worden.

3.2.3 Spanningsvelden

Als we kijken naar de positieve en negatieve aspecten van de bijeenkomsten die worden benadrukt, dan valt op dat er als het ware twee spanningsvelden zijn. Het eerste spanningsveld betreft het praten over de initiatieven tijdens de bijeenkomsten. Enerzijds geven respondenten aan dat het fijn is de voortgang van het initiatief te kunnen bespreken, en bijvoorbeeld ook successen en frustraties te kunnen delen. Anderzijds gaat hier ook altijd veel tijd in zitten, en dat vindt men 'zonde' van de bijeenkomst: *"De bijeenkomsten zouden iets meer informerend kunnen zijn, met napraten over de initiatieven."*

Een ander spanningsveld is de mate waarin aan de agenda wordt vastgehouden. Enerzijds vindt men het fijn dat er een duidelijke structuur is met een strakke aansturing, dat discussies die te lang doorgaan worden afgekapt, en dat de tijd goed in te gaten wordt gehouden. Zo voorkom je dat het een 'lotgenotencontact' wordt en zorg je ervoor dat het een lerend netwerk blijft met de focus op leren. Anderzijds wordt ook aangegeven dat het soms goed is van de agenda af te wijken, en dat een lossere stijl ook goed kan werken.

We kunnen geen 'antwoorden' bieden voor deze spanningsvelden. Voor de ene deelnemer is een strakke agenda prettig, voor de ander juist niet, soms is het beter een discussie even te laten gaan, terwijl het een andere keer beter is een discussie te 'parkeren'. Belangrijk is wel om in de gaten te houden dat deze spanningsvelden er zijn, en daar rekening mee te houden bij het vormgeven van de bijeenkomsten, en dat ook regelmatig te evalueren met de deelnemers.

3.3 De grote kracht / meerwaarde

In de vorige paragraaf hebben we laten zien hoe deelnemers de inhoud van de bijeenkomsten waarderen. Maar wat levert het bijwonen van die bijeenkomsten de deelnemers op, wat betekent het om onderdeel te zijn van de kenniskring? In deze paragraaf bespreken we wat de deelnemers ervaren als de grootste meerwaarde van het netwerk.

De interviews laten zien dat er twee grote voordelen zijn van betrokkenheid bij de kenniskring: het geeft een *netwerk*, en het brengt *kennis*. Deze twee zaken komen in bijna alle interviews terug. Door regelmatig samen te komen vergroten mensen hun netwerk, en omdat ze elkaar echt leren kennen kunnen ze elkaar ook verder helpen met praktische adviezen - of door bijvoorbeeld informatie over een bijeenkomst die voor iemand van waarde kan zijn door te spelen. Bovendien vinden mensen het fijn anderen te kennen die in hetzelfde schuitje zitten, die met dezelfde zaken worstelen, een vergelijkbare passie hebben, en gewoon om mensen te leren kennen die zich ergens sterk voor maken. Daarnaast ontstaan er makkelijker ingangen bij bijvoorbeeld de gemeente. De kenniskring brengt de deelnemers kennis door externen uit te nodigen bij de bijeenkomsten, maar deelnemers kunnen ook van elkaar leren, en ook de facilitator brengt nuttige kennis in. Eén van de geïnterviewden vat de waarde van de kenniskring kernachtig samen in de volgende zin: *"Mensen met soortgelijke plannen die je verder willen helpen"*. De deelnemers geven dan ook aan dat ze elkaar écht verder kunnen helpen. Dit verder helpen gebeurt vooral op het vlak van kennisuitwisseling en mentale

ondersteuning. Het gaat daarbij vooral om inspiratie, gunning en, alweer, het netwerk. Ook in het netwerk in Dronten ligt de nadruk enerzijds op leren van en met elkaar, en anderzijds op de netwerkvorming: er wordt met elkaar besproken hoe je een project initieert en je weg vindt, maar er is ook aandacht voor om mensen even 'uit de boks-stand' te laten komen, hen zich te laten bezinnen, en samen met anderen bekijken wat de volgende stap is. Een netwerk is dan niet alleen een plek om kennis te vergaren, maar ook een plek om op adem te komen, en gelijkgestemden te ontmoeten.

Volgens de facilitator is de grootste meerwaarde van de kenniskring dat er een groot nieuw initiatief is gestart (Zenit, www.vindplaatszenit.nl) en dat de andere initiatieven vastgehouden zijn, en zijn versneld - die initiatieven waren anders waarschijnlijk afgehaakt. Mensen blijven elkaar motiveren. Iemand heeft bijvoorbeeld wel eens gekscherend gezegd, "ik moet nu echt iets gaan doen anders gooien jullie me uit de groep".

3.4 Aantal, samenstelling en commitment deelnemers

Over het aantal deelnemers (meestal vijftien per bijeenkomst) zijn alle respondenten tevreden. Een enkeling geeft aan dat het er niet meer zouden moeten zijn.

3.4.1 Starters versus gevorderden

Uit veel van de interviews blijkt dat deelnemers de kenniskring vooral waarderen als 'eerste stap': "De kenniskring is heel waardevol geweest om in het netwerk te komen en belangrijke eerste stappen te zetten." Als die eerste stappen eenmaal zijn gezet, moet een initiatiefnemer het zelf doen.

De consequentie hiervan is dat een aantal respondenten aangeeft dat ze vooral in het begin veel hebben opgestoken, maar dat ze er nu ze langer betrokken zijn minder uithalen. Ze worden daardoor selectiever met het kiezen welke bijeenkomsten ze bijwonen. Eén respondent geeft bijvoorbeeld aan dat waar haar eigen initiatief steeds verder is ontwikkeld, de kenniskring nog veelal draait om vragen van nieuwe deelnemers, waardoor het op hetzelfde niveau blijft. Anderzijds halen mensen ook plezier aan het doorgeven van hun kennis aan anderen, en aan de contacten met anderen die ideeën voor groene initiatieven hebben. Bovendien geeft één van de respondenten aan dat er ook steeds weer nieuwe onderwerpen binnenkomen, en nieuwe mensen; van al die mensen kun je leren, en dus heeft het nog steeds meerwaarde om betrokken te zijn.

Bovenstaande roept de vraag op wat de ideale verhouding is tussen 'starters', mensen die recent met een initiatief zijn begonnen of nog in de plan-fase zitten, en 'gevorderden', mensen die al langer met hun initiatief bezig zijn. Enerzijds helpt het betrekken van nieuwe mensen ervoor te zorgen dat mensen hun netwerk kunnen blijven uitbreiden, en is de kenniskring op die manier geen besloten groep. Het is dan wel belangrijk ervoor te zorgen dat er 'aanbod' is dat relevant is voor starters, informatie die deze groep verder helpt. Anderzijds kunnen pioniers afhaken als zij vooral het gevoel hebben de starters verder te moeten helpen en zelf niet meer verder te komen door de uitwisseling binnen het netwerk. Er is een bepaalde wederkerigheid nodig, een balans tussen halen en brengen. Bovendien kan het voor deelnemers ook waardevol zijn om met een vaste groep te werken, omdat dit vertrouwen geeft en het gevoel gesterkt te worden door de groep.

Duidelijk is dat de afweging moet worden gemaakt tussen enerzijds een brede doelgroep met zowel starters als gevorderden en het zoeken naar onderwerpen die voor beide relevant en interessant zijn, en anderzijds het gescheiden houden van deze groepen, waardoor ze wellicht makkelijk bediend worden, maar wat ertoe kan leiden dat ze 'in zichzelf gekeerd raken' en minder van elkaar kunnen profiteren. Onze indruk uit de gesprekken is dat initiatiefnemers uiteindelijk de brede doelgroep beter waarderen, omdat men over het algemeen erkent dat ook starters kennis en vaardigheden hebben die nuttig kunnen zijn voor de rest van de groep. Gevorderden vinden het fijn hun kennis door te kunnen geven, en weten dat zij zelf ook ooit starter waren. Bovendien blijkt de kenniskring dan ook een goede afspiegeling van wat er speelt in Almere. Tenslotte, door een aantal respondenten wordt de

kenniskring ook vooral gezien als denktank. Wat vooral belangrijk is, is het brainstormen met elkaar, het denken in mogelijkheden, het elkaar ondersteunen. Het gaat dan minder om de praktische invulling van het starten van een buurtmoestuin. In die rol van denktank kunnen starters en gevorderden samen optrekken. Wel zijn gevorderden, wanneer hun initiatief gaat lopen, soms wat kritischer op welke bijeenkomsten zij wel, en welke zij niet willen bijwonen.

3.4.2 Nieuw elan versus oude frustraties

Over de samenstelling van de deelnemers is men dus over het algemeen tevreden. Respondenten waarderen vooral de diversiteit en men vindt het fijn dat er regelmatig nieuwe mensen bijkomen. Een nog niet besproken voordeel van het feit dat er af en toe mensen aanhaken, is dat deze nieuwe mensen nieuw elan brengen. Sommige respondenten vinden dat nodig: deelnemers met nieuwe startende ideeën zijn vaak erg enthousiast, ze hebben nog weinig negatieve ervaringen gehad en kunnen die positieve energie overbrengen op anderen. Een aantal respondenten geeft namelijk aan dat sommige deelnemers niet verder komen, en daardoor soms negatief kunnen zijn. Die negatieve houding kan de bijeenkomsten beïnvloeden; een aantal respondenten geeft aan dat er soms teveel wordt geklaagd. Overigens geven andere respondenten aan dat het met dat klagen wel wat meevalt. Hier zijn de meningen dus over verdeeld.

Het ACT-team reflecteert in haar academische verantwoording bij het stappenplan op communicatie over veranderingen in de buurt, een reflectie die ook van toepassing is op de dynamiek in een groep als de kenniskring. Als anderen iets raar vinden kan het lastig zijn als individu bepaalde keuzes te maken, omdat "*[b]innen groepen mensen 'groepsdenken' plaats[vindt], waarbij mensen zich comfortabel voelen met bekende onderwerpen en met mensen die dezelfde mening hebben*" (Laan et al., 2014: 17-18, verwijzend naar Haslam, 2001⁶ en Aarts, 2014⁷). De kenniskring brengt mensen met vergelijkbare plannen samen, zodat er een veilige omgeving ontstaat om ideeën te delen. Maar wanneer er teveel mensen zijn met een negatieve houding, kan dit de groepsdynamiek van richting doen veranderen. Dan stimuleert een bijeenkomst niet meer. Hoewel respondenten het dus niet eens zijn over het al dan niet aanwezig zijn van negativiteit, is het zeker belangrijk om de spirit erin te houden en mensen te blijven enthousiasmeren. Dat blijkt ook uit ons gesprek met één van de initiatiefnemers van het netwerk in Dronten. Zij gaf aan dat het belangrijk is voor een goede sfeer te zorgen: mensen moeten zich welkom voelen. In die zin is het zaak mee te bewegen met het netwerk en de energie daarin; hebben mensen een klik met elkaar of zijn ze alleen maar kritisch? Mensen moeten energie krijgen van de bijeenkomsten.

3.4.3 Commitment

Over het commitment van de deelnemers zijn verschillende dingen gezegd. Enerzijds worden deelnemers als gedreven gezien. Anderzijds is er ook een ander geluid; sommige mensen geven aan dat bepaalde deelnemers persoonlijk moeten worden aangemoedigd om te komen; bij hen lijkt het commitment dus te ontbreken.

Bij de start van de kenniskring is deelnemers gevraagd een commitment voor drie bijeenkomsten aan te gaan, om op die manier de kenniskring meer kans van slagen te geven. Dit lijkt een goede strategie te zijn geweest – men heeft zich aan die commitment gehouden. Het vragen van een bepaalde mate van commitment wordt ook nu nog gewaardeerd. Eén van de deelnemers geeft bijvoorbeeld aan: "*[Ik heb] commitment wel nodig. Enige opgelegde druk om aanwezig te zijn op bijeenkomsten is goed. Hierdoor doe je toch meer je best om met je agenda te schuiven en toch te komen. We willen als kenniskring van alles, dat brengt ook verantwoordelijkheden met zich mee.*" Ook andere respondenten geven aan dat het goed is commitment te vragen om ervoor te zorgen dat de kenniskring niet te vrijblijvend wordt.

⁶ Haslam, S.A. (2001). Group Decision-making. In *Psychology in Organizations; the Social Identity Approach*. London, Sage Publications, 147-179.

⁷ Aarts, N. (2014). *Social identities in change processes*: PowerPoint presentation op 1 April 2014.

Een ander punt met betrekking tot commitment betreft wederkerigheid. Hierboven schreven we al dat de kenniskring verschillende doelgroepen kent; starters en gevorderden. Tussen die groepen is een bepaalde wederkerigheid; starters komen vooral veel informatie en ervaring van anderen halen, gevorderden kunnen dat komen brengen. In dat proces evolueert een ieders rol; van starter worden mensen na verloop van tijd gevorderde, van de haler van kennis gaan ze hun kennis delen. Maar niet met dezelfde groep mensen als waarvan zij hun kennis hebben gekregen. De wederkerigheid op het gebied van halen en brengen van informatie vindt dus niet één op één tussen mensen plaats, maar is als een schakel tussen groepen mensen; men leert van de één en geeft door aan de ander.

Overigens: natuurlijk hebben starters ook hun eigen inbreng in de vorm van enthousiasme en frisse ideeën; starters kunnen dus 'in hun kracht worden gezet' door ze in de rol van de bringer van nieuwe energie te zetten. En daarbij, nogmaals, ook gevorderden blijven leren: *"De kenniskring is er niet alleen om de start van initiatieven te ondersteunen, maar ook voor initiatieven die al gerealiseerd zijn. Je bent immers nooit klaar, en moet blijven doorontwikkelen."*

3.5 De facilitator

3.5.1 De noodzaak van een facilitator

De respondenten zijn unaniem: om als kenniskring succesvol te zijn heb je een facilitator nodig, iemand die de bijeenkomsten organiseert en het netwerk draaiende houdt. Iemand die kan enthousiasmeren en die deuren kan openen, iemand met een groot netwerk. Ook de initiatiefnemer van het netwerk in Dronten gaf aan dat er altijd een facilitator nodig is.

Zonder facilitator dus geen kenniskring, volgens onze respondenten. Het is echter belangrijk te realiseren wat de rol van facilitator allemaal met zich meebrengt. In het geval van de kenniskring in Almere organiseert de facilitator niet alleen de bijeenkomsten, maar wordt hij ook nogal eens om specifiek advies gevraagd, of bijvoorbeeld om mee te gaan naar een gesprek bij de gemeente. Hij heeft immers de kennis en de juiste contacten. De rol van facilitator evolueert daarmee bijna tot coach, wat veel tijd en inzet vergt. Met die nieuwe, aanvullende rol wordt het moeilijk de facilitator vervangbaar te maken. Of dat überhaupt mogelijk is, daarover zijn de meningen verdeeld. Ongeveer de helft van de respondenten geeft aan dat de kenniskring zonder de huidige facilitator niet zal voortbestaan, en dat het dood zou bloeden als hij zou stoppen. De andere helft geeft aan dat het moeilijk zal zijn een goede vervanger te vinden, maar dat het niet onmogelijk is. Een mogelijke vervanger moet wel van goede huize komen: hij (of zij) moet een leider zijn, enthousiast zijn, een echte drive hebben, en vooral een breed netwerk hebben. Een vervanger zoeken zal dus zeker niet makkelijk zijn. Daarbij, de initiatiefnemer van het netwerk in Dronten gaf aan dat het duidelijke voordelen heeft als degene die het netwerk trekt uit dezelfde stad komt als waar het netwerk wordt georganiseerd. Diegene kent de stad goed, heeft daardoor een groter netwerk, en kan andere organisaties en netwerken die er zijn beter op waarde schatten. Bovendien is zo'n facilitator dan zelf burger van de stad. Daarmee heeft hij of zij zelf ook een belang, wat het eigenaarschap vergroot.

Concluderend, de facilitator heeft een belangrijke rol voor de kenniskring, en lijkt moeilijk vervangbaar. Juist omdat hij ook als 'vertrouwenspersoon' fungeert voor sommige initiatieven. Dit legt een grote druk op de schouders van de facilitator.

In het geval van de Almeerse kenniskring is de facilitator dezelfde als de initiatiefnemer van de kenniskring, maar dat is niet noodzakelijk; een kenniskring kan ook worden gefaciliteerd door iemand anders dan degene die het heeft opgestart. De grote verantwoordelijkheid die de huidige facilitator voelt, heeft onder andere te maken met het feit dat hij 'zoveel petten draagt'; hij is initiatiefnemer, facilitator, vertrouwenspersoon en brengt ook nog kennis in. De combinatie van al die functies maakt hem bijna onvervangbaar. Het verdelen van deze functies over meerdere personen zal het waarschijnlijk makkelijker maken de facilitator te vervangen.

3.5.2 Eigenaarschap

Hierboven maakten we duidelijk dat het functioneren van de kenniskring in grote mate afhankelijk is van de facilitator; men verwacht immers dat de kenniskring zonder de facilitator snel dood zal bloeden. Dit suggereert dat het eigenaarschap van de kenniskring grotendeels bij de facilitator (en de samenwerkingspartner) ligt, en minder bij de deelnemers van de kenniskring zelf. Dit lijkt een onwenselijke situatie, omdat het niet alleen de facilitator belast, maar ook erg kwetsbaar is.

Het lijkt dus vooral belangrijk om voor meer eigenaarschap bij de individuele deelnemers te zorgen. Eén manier om dit te doen is door een aantal verantwoordelijkheden over te dragen van de facilitator naar de deelnemers, zodat zij meer verantwoordelijkheid krijgen, en zich daarmee ook meer verantwoordelijk gaan *voelen* voor de organisatie van de kenniskring. Het is nuttig als deelnemers samen na te denken hoe dit vorm te geven, en een plan te maken over hoe als netwerk minder afhankelijk te worden van de facilitator. Overigens wordt er tegenwoordig al minder met een jaarplanning gewerkt – onderwerpen staan nog niet voor het hele jaar vast; tijdens de bijeenkomst wordt besloten wat het thema van de volgende keer zal zijn, en wie dat voorbereidt. Op die manier wordt er momenteel dus al verantwoordelijkheid overgedragen naar de deelnemers.

In hoeverre het mogelijk is de deelnemers zelf de organisatie van de kenniskring te laten doen, is punt van discussie. Deelnemers zijn niet alleen van mening dat er een facilitator nodig is omdat deze de bijeenkomsten organiseert, maar ook omdat hij professionele ondersteuning biedt en kennis inbrengt. Met andere woorden, de facilitator trekt niet alleen de kar, maar zorgt ook (ten dele) voor de inhoud. Deelnemers hebben zelf die inhoud niet voorhanden. Het trekken van een kenniskring 'doe je er niet zomaar even bij'; het vergt vaardigheden op het gebied van procesbegeleiding en een uitgebreid netwerk. Ook blijkt dat veel deelnemers zo druk zijn met de realisatie van hun plannen dat het voor hen lastig is het organiseren van de kenniskring daar nog naast te doen. Bovendien past dit ook niet bij de motivatie van de deelnemers om bij de kenniskring betrokken te zijn: deelnemers zijn bij de kenniskring aangesloten omdat het hen helpt hun initiatief te realiseren. Ze willen een initiatief starten, niet een kenniskring coördineren. Anderzijds wil de noodzaak van inhoudelijke inbreng en het belang van een goede procesbegeleider natuurlijk niet zeggen dat niet meer verantwoordelijkheid voor de feitelijke organisatie bij de deelnemers gelegd kan worden. Deelnemers kunnen zelf ook onderwerpen benoemen en een agenda opstellen, en daar dan professionele inbreng van buiten bij inroepen – eventueel in de vorm van een vaste persoon. Of ze kunnen de facilitator ondersteunen bij het organiseren van de bijeenkomsten, zodat de verantwoordelijkheden en de organisatielast meer verdeeld worden en de afhankelijkheid verkleind wordt.

Al met al is er geen pasklare oplossing voor het feit dat de facilitator zo'n belangrijke rol speelt en dat de kenniskring grotendeels afhankelijk is van één persoon, en is er geen eensgezinsheid over de vraag of de facilitator te vervangen is, al dan niet door één van de deelnemers zelf. Wat duidelijk is, is dat deze afhankelijkheid van de facilitator de kenniskring erg kwetsbaar maakt, wat geen wenselijke situatie is. Het is daarom belangrijk om meer eigenaarschap bij de deelnemers zelf te leggen – dat hoeft wellicht niet te betekenen dat zij de organisatie volledig overnemen, maar het is wel aan te raden hen meer verantwoordelijkheid te geven. Dit zal hun commitment naar het netwerk waarschijnlijk ook vergroten. Tegelijkertijd is ook duidelijk dat de deelnemers van de kenniskring niet bij het netwerk zijn aangesloten omdat ze een kenniskring willen coördineren, maar omdat ze hun eigen initiatief van de grond willen krijgen. Dit suggereert dat ze niet intrinsiek gemotiveerd zijn om de kenniskring te organiseren.

3.6 De financiering

Financiering van de kenniskring is een heikel punt. De discussie die hierover is gevoerd, heeft overeenkomsten met voorgaande discussie over het belang van een facilitator. Voornaamste vraag in beide gevallen lijkt te zijn: van wie is de kenniskring? De facilitator heeft de eerste bijeenkomsten georganiseerd vanuit een tijdelijk contract bij de CAH Vilentum. De kenniskring is dus opgezet door een professional in dienst van de Hogeschool. Omdat het om een tijdelijk contract ging en er geen duidelijke afspraken waren gemaakt over het vervolg van de kenniskring, was dit geen duurzame situatie; financiering van de kenniskring op langere termijn was niet voorzien. De facilitator heeft zijn werkzaamheden tot op heden voort kunnen zetten vanuit een volgende aanstelling bij de CAH, maar er is nog geen duurzame(re) oplossing gevonden. De hoop was – en is nog steeds – dat de gemeente de kenniskring voort zal zetten, maar zij heeft dat totnogtoe niet willen doen.

Bovenstaande maakt de kenniskring's afhankelijkheid van externe financiering goed duidelijk; zolang de facilitator de kenniskring kan blijven trekken vanuit zijn professionele achtergrond, is voortzetting van de kenniskring geborgd – maar als dat wegvalt is niet duidelijk wie de kenniskring verder moet organiseren (ook al omdat de deelnemers dat zelf - nog - niet lijken op te pakken). Afgezien daarvan kan onafhankelijkheid van 'de wereld van managers, besturen, en politiek' ook erg prettig zijn, zoals één van de initiatiefnemers van de kenniskring in Dronten aangeeft, al zijn korte lijntjes met de gemeente wel erg praktisch.

Volgens sommige geïnterviewden zou de gemeente de kenniskring moeten financieren. Een belangrijk argument daarvoor is dat de kenniskring de gemeente werk uit handen zou nemen door gemeentelijke instituties te ontlasten. De kenniskring helpt deelnemers immers verder, waardoor zij minder bij de gemeente hoeven aan te kloppen. Dit is echter moeilijk hard te maken, en het is dan ook onduidelijk in hoeverre de kenniskring de gemeente daadwerkelijk werk uit handen neemt, en in hoeverre initiatieven werkelijk makkelijker kunnen starten. Wat wel duidelijk is, is dat de kenniskring voorziet in iets dat de gemeente laat liggen; de samenwerkingspartner geeft aan dat het feit dat de gemeente wat stadslandbouwinitiatieven betreft nog geen duidelijke kaders en richtlijnen heeft, haar werk oplevert. Als voorbeeld: mensen die een initiatief willen starten moeten een algemeen nummer bellen, maar komen dan niet altijd bij de juiste persoon uit. De samenwerkingspartner kan mensen dan verder helpen, maar dit kost tijd: zij kan dat niet allemaal kwijt binnen haar taken voor MooiZoGoedZo. Een andere reden dat het op weg helpen van mensen met groene ideeën haar steeds meer tijd kost, is dat er steeds meer mensen zijn die iets willen met groen in de stad. Al die mensen dragen bij aan de doelstellingen van de gemeente – door die mensen te helpen hun initiatief te realiseren, draagt de kenniskring ook bij aan die gemeentelijke doelstellingen. Bovendien komt de gemeente tijdens de bijeenkomsten van de kenniskring kennis halen, krijgt ze inbreng voor de gemeentelijke agenda en hoort ze waar de knelpunten liggen. Eén van de geïnterviewde gemeenteambtenaren zegt dan ook dat hij het heel bijzonder vindt dat de kenniskring zo vasthoudend is en doorzet, en op eigen kracht aan het werk is. Hij geeft aan dat hij zich er soms voor schaamt dat de kenniskring niet gesubsidieerd wordt, omdat ze wel meewerkt aan de ambities van het gemeentebestuur.

Aan de andere kant kun je je ook afvragen waarom de gemeente de kenniskring zou moeten financieren. Er zijn ontelbaar veel burgerinitiatieven en groepen van mensen die activiteiten organiseren die ook bijdragen aan gemeentelijke beleidsdoelstellingen (denk aan leefbaarheid, of sport) en die ook niet door de gemeente worden gefinancierd. De vraag is daarnaast in hoeverre de kenniskring echt van onderop komt, omdat de motivatie voor de kenniskring in eerste instantie niet bij de initiatiefnemers vandaan is gekomen. Dit is niet om de kenniskring te diskwalificeren; gesprekken met deelnemers hebben overduidelijk gemaakt dat de kenniskring in een behoefte voorziet en waardevol is voor de deelnemers. De vraag is echter wel hoe belangrijk de deelnemers de kenniskring vinden, als zij niet bereid blijken te zijn de organisatie ervan op zich te nemen. Dit is een lastige vraag, juist ook omdat de deelnemers zo positief zijn over de kenniskring.

Anderzijds blijkt uit de praktijk dat het wellicht niet verstandig is de financiering van de kenniskring aan de gemeente te koppelen – dat is totnogtoe immers geen succes gebleken. De vraag is dan of het voortbestaan van de kenniskring überhaupt gekoppeld moet worden aan financiering van buitenaf; dit maakt het voortbestaan van het initiatief namelijk kwetsbaar. Wellicht zouden de initiatiefnemers bijvoorbeeld contributie kunnen betalen, om de facilitator van in te huren. De kans is echter groot dat zij dan afhaken, en de vraag is of de belanghebbenden de consequenties daarvan willen accepteren.

Een vraag die uit bovenstaande discussie spreekt is hoe de kenniskring geïnterpreteerd moet worden; is het een onderdeel van de overheid, of hoort het bij de particuliere initiatieven? De initiatieven zijn burgerinitiatieven, maar de kenniskring is een overkoepelende 'Community of Practice'. Omdat de facilitator zijn rol niet geheel onbetaald doet (een deel van de uren die hij maakt doet hij wel in eigen tijd), is er financiering nodig; wie moet daarvoor zorgen? Als de gemeente die financiering niet op zich wil nemen, moet er óf een andere betalende partij ontstaan, óf de deelnemers moeten contributie gaan betalen, óf de deelnemers moeten de organisatie zelf op zich nemen. De vraag rijst dan in hoeverre individuele initiatiefnemers een kenniskring zelf moeten organiseren/faciliteren, en in hoeverre initiatieven als een kenniskring gefaciliteerd moeten worden door een derde partij: waar eindigt overheids'bemoeienis', en waar beginnen particuliere initiatieven? En, daarmee samenhangend, wat is het ambitieniveau van de gemeente en in hoeverre is ze bereid te betalen daarvoor? We kunnen deze vragen hier slechts opwerpen, niet beantwoorden. Het antwoord verschilt per kenniskring, per gemeente en per deelnemers. Duidelijk is wel dat het belangrijk is over dit soort vragen na te denken bij het opstarten van een kenniskring.

4 Conclusies en aanbevelingen

In het vorige hoofdstuk hebben we de interviews geanalyseerd. In dit hoofdstuk vatten we die analyse samen in twee sets van 'lessen'. Eerst bespreken we wat wel en niet werkt en/of blijkt te werken voor de kenniskring, daarna presenteren we een aantal lessen die andere kenniskringen ter harte zouden kunnen nemen. Dit betekent dat de conclusies – paragraaf 4.1 – geschreven zijn voor de kenniskring zelf, terwijl de aanbevelingen – paragraaf 4.2 – geschreven zijn voor andere kenniskringen.

4.1 Conclusies over het functioneren van de kenniskring

Deze paragraaf richt zich op (de deelnemers van) de kenniskring zelf: hoe functioneert de kenniskring, en welke inzichten hebben we daarover verkregen door met de deelnemers in gesprek te gaan? Wat werkt goed, en wat kan wellicht worden verbeterd? Waar moet de kenniskring in de toekomst op letten? Overigens; ook voor opstartende of andere reeds bestaande kenniskringen kunnen deze lessen van waarde zijn – wel komen ze expliciet voort uit de manier waarop de kenniskring buurtmoestuinen Almere is georganiseerd, en hoe zij functioneert.

4.1.1 Vorm en inhoud bijeenkomsten

De manier waarop de bijeenkomsten worden vormgegeven, en de inhoud van de bijeenkomsten, zal altijd voor- en tegenstanders hebben. Sommige mensen houden van een strakke agenda, anderen waarderen het als de agenda aangepast kan worden aan de hand van wat er gebeurt of ter sprake komt tijdens een bijeenkomst. Sommige mensen vinden het fijn altijd een rondje te doen om de stand van zaken met betrekking tot de initiatieven te bespreken, anderen vinden dat teveel tijd kosten. Hoe lastig het is het 'iedereen naar de zin te maken' spreekt wel uit het feit dat sommige geïnterviewden aangaven het te waarderen dat ze hun ei kwijt kunnen tijdens de bijeenkomsten, maar later in het interview aangaven dat het te tijdrovend is om alle initiatieven te bespreken. Met betrekking tot zowel het vasthouden aan de agenda als het ruimte geven aan het bespreken van de initiatieven is het daarom wellicht het beste om een middenweg te kiezen: het volgen van een agenda - zonder interessante gesprekswendingen daarbij teveel in de weg te staan, en het bespreken van initiatieven op een beknopte manier, eventueel door tijdens iedere bijeenkomst een ander initiatief wat meer tijd te geven. Door één van de deelnemers werd geopperd het bespreken van de initiatieven tot de borrel achteraf te bewaren - ook dat is een waardevolle suggestie.

De belangrijkste meerwaarde van de kenniskring zijn de onderlinge contacten, het weten wat er speelt in Almere, het gevoel gesteerd en gesteund te worden door anderen, het uitwisselen van kennis en ervaring en het gevoel dat men niet alleen staat in het moeilijke proces van het starten van een initiatief. Juist omdat het netwerk en de mensen zo belangrijk zijn, is het jammer dat sommige deelnemers aangeven dat er soms een negatief stempel op de bijeenkomsten wordt gedrukt door deelnemers die niet verder komen met hun initiatief. Zo'n stempel drukt de sfeer en het enthousiasme, wat nu juist zo belangrijk is om mensen gemotiveerd te houden. Het is daarom belangrijk dat de facilitator er zorg voor draagt dat het bespreken van de initiatieven niet uitdraait op een klaagronde, bijvoorbeeld door ook specifiek te vragen naar wat er goed ging, of welke lessen de deelnemer heeft geleerd die voor anderen van waarde kunnen zijn.

Naast de contacten en het netwerk is ook kennis een belangrijk element van de bijeenkomsten. Deelnemers zijn hier specifiek naar op zoek. We gaven al aan dat het werken met specifieke thema's, die van tevoren worden benoemd, door de meeste deelnemers wordt gewaardeerd. Ook de bijdrage van externe deskundigen wordt als waardevol gezien. Overigens gaat het bij kennis niet altijd om 'grote' zaken; de kennis die wordt uitgewisseld kan ook juist heel praktisch zijn, bijvoorbeeld waar er wanneer een interessante bijeenkomst is. Of: *"het is te veelomvattend om op alle mogelijke locaties in te gaan waar mest gehaald kan worden. Om zulk soort zaken te bespreken bieden bijeenkomsten als die van de Kenniskring Buurtmoestuinen Almere een uitstekende gelegenheid"* (Laan et al., 2014: 27).

4.1.2 Doelgroep

Deelnemers van een kenniskring gaan een proces door; ze komen fris binnen, hebben tegenslagen en successen en leren daarvan, bespreken hun initiatief met anderen, en komen steeds een stapje verder met hun plannen. Het is fijn voor deelnemers om dit proces samen met anderen door te maken omdat mensen elkaar daarin kunnen herkennen en ondersteunen. Zo kan een sterk netwerk ontstaan van mensen die elkaar goed kennen. Tegelijkertijd werd ons door verschillende mensen verteld dat het fijn is als deze groep regelmatig wordt aangevuld met nieuwe mensen; nieuwe mensen hebben frisse ideeën en frisse energie, en dat is waardevol, ook voor de mensen die al langer bezig zijn. Deze nieuwe mensen kunnen leren van de kennis en ervaring van de gevorderden. Het gevaar is echter dat nieuwe mensen weinig nieuws meer horen en vooral bezig zijn met het uitleggen aan en begeleiden van de nieuwelingen. Dit moet uiteraard worden voorkomen. Een mogelijkheid is om regelmatig te evalueren: als de doelgroep verandert, en de samenstelling van de leden verandert, wat hebben we dan nu nodig? Hoe zorgen we dat we voor iedereen interessant blijven? Een andere mogelijkheid is om de groep in tweeën te splitsen. Als de twee groepen tegelijkertijd vergaderen, met een gezamenlijke introductie en een gezamenlijke borrel achteraf maar met een gescheiden programma / onderwerp in het midden, kunnen ze elkaar wellicht toch van nut zijn en kunnen ze wellicht ook één groter geheel vormen. Uit de interviews en de verschillende gesprekken die we hebben gevoerd concluderen wij echter dat het is aan te raden de groep niet op te splitsen; zowel de gevorderden als de starters geven aan baat te hebben bij de bijdrage van de ander.

4.1.3 Afhankelijkheid externe partijen

Hoewel de meeste geïnterviewden erg positief zijn over de kenniskring, is het commitment van de deelnemers niet altijd even groot. De facilitator en zijn samenwerkingspartner hebben gemerkt dat het werkt om mensen persoonlijk te blijven uitnodigen – bijvoorbeeld door aan te geven waarom de volgende bijeenkomst specifiek interessant is - en door mensen te vragen zich te committeren aan in eerste instantie een aantal (drie) bijeenkomsten. Commitment kan ook worden versterkt door mensen meer verantwoordelijkheid te geven, bijvoorbeeld voor een specifieke taak, zodat eigenaarschap wordt vergroot.

Het vergroten van eigenaarschap bij de deelnemers is ook waardevol in verband met de afhankelijkheid van de facilitator; hoewel duidelijk is geworden dat een facilitator noodzakelijk is voor het goed functioneren van een kenniskring, en dat deelnemers zelf die rol niet op zich kunnen (of willen) nemen, is niet gezegd dat deelnemers niet meer verantwoordelijkheid zouden kunnen nemen voor de organisatie van de bijeenkomsten. Als deelnemers meer zelf doen, wordt de afhankelijkheid van (financiering van een) externe partij kleiner, evenals de druk op de schouders van de facilitator. Dat is belangrijk, omdat de afhankelijk van de facilitator - en van financiering van diens inbreng - de kenniskring erg kwetsbaar maakt. In die zin was de samenwerking met de Schoor een stap in de goede richting; de organisatie en begeleiding van de bijeenkomsten kan nu worden gedeeld. (Een extra voordeel van twee facilitators is dat, mocht één facilitator besluiten te stoppen, er nog een facilitator overblijft. Als die vervolgens ook wordt bijgestaan door een tweede, nieuwe, persoon, ontstaat een 'dakpanconstructie'. Er is dan altijd iemand die weet van de hoed en de rand, die de contacten heeft en die vertrouwd wordt door de deelnemers.) Deelnemers geven echter alsnog aan dat de kenniskring zou doodbloeden, mocht de facilitator ermee stoppen.

Het is dus belangrijk om de kenniskring robuust(er) te maken, al is de vraag natuurlijk hoe dat te doen. Zou het bijvoorbeeld nuttig zijn een zelfstandige vereniging/stichting van de kenniskring te maken, of haar onder te brengen bij een passende robuuste club (De Schoor?) Helaas kunnen we daar op basis van de interviews en in het kader van dit onderzoek het antwoord niet op geven – hier moet verder onderzoek naar worden gedaan - maar duidelijk is wel dat de kenniskring nu teveel op de facilitator bouwt.

4.1.4 Financiering

Financiering van de kenniskring is problematisch, omdat de facilitator geen vrijwilliger is, en zijn tijd dus betaald moet worden. Het is moeilijk om een externe partij te vinden die die financiering op zich wil nemen, en de kans is groot dat de deelnemers dat ook niet zelf willen betalen (bijvoorbeeld in de vorm van contributie). Meer verantwoordelijkheid leggen bij de deelnemers – en daarmee de noodzaak voor externe financiering verkleinen – is een optie. Een andere aanbeveling is zichtbaar te maken of de kenniskring de gemeente werk bespaart, en zo ja, hoeveel dat is. Mocht hieruit blijken dat de kenniskring de gemeente werk uit handen neemt, dan is de gemeente wellicht eerder geneigd om een financiële bijdrage te doen. De kenniskring kan er bijvoorbeeld ook voor kiezen zich te ontwikkelen tot spreekbuis of vereniging van buurtmoestuinen, om op die manier haar meerwaarde voor de gemeente te vergroten.

4.1.5 Houding gemeente

Tenslotte, een aantal deelnemers bespeurt een verandering van houding bij de gemeente. Zoals gezegd heeft die verandering zich (nog) niet omgezet in financiering, maar deelnemers geven wel aan dat de gemeente meer openstaat voor burgerinitiatieven, en er ook beter mee weet om te gaan. Tegelijkertijd is de gemeente nog bezig om die veranderende houding handen en voeten te geven waardoor het niet altijd vlekkeloos verloopt. Om het ACT-team te citeren (Laan *et al.*, 2014: 12):

"Het is ook belangrijk voor [buurtmoestuininitiatiefnemers] om te realiseren dat er verschillende meningen en overtuigingen bestaan binnen de gemeente en haar medewerkers. Meerdere keren werd door de gemeentewerkers en buurtinitiatiefnemers gezegd dat een initiatiefnemer niet gelijk moet opgeven wanneer hij/zij een 'nee' van één van de gemeente medewerkers krijgt."

Het contact met de gemeente verloopt dus nog niet altijd goed, en er is frustratie bij de deelnemers over de medewerking die de gemeente al dan niet verleent bij het starten van een initiatief. Dat de gemeente de bijeenkomsten van de kenniskring bijwoont is evenwel een positief signaal.

4.2 Aanbevelingen voor andere kenniskringen

Deze paragraaf richt zich op mensen die zelf een kenniskring willen opstarten of al betrokken zijn bij een andere kenniskring, en aanbevelingen willen meenemen. De 'tips' in dit hoofdstuk hebben we opgesteld aan de hand van interviews met deelnemers van de kenniskring in Almere en gesprekken met facilitators (van deze en een andere kenniskring). Daarmee zijn de aanbevelingen grotendeels gebaseerd op de ervaringen van de kenniskring buurtmoestuinen Almere. Wel hebben we een vertaalslag gemaakt, om ze minder specifiek en breder toepasbaar te maken.

4.2.1 Organisatie en eigenaarschap

- Organiseer een kenniskring niet alleen, maar samen met een partner. Dit maakt het initiatief minder kwetsbaar en maakt het bovendien minder afhankelijk van één persoon. Een kleinere afhankelijkheid vergroot de kans op continuïteit.
- Daaraan gelieerd: zorg voor meerdere goede facilitators voor de kenniskring. De facilitator moet een goede netwerker zijn, maar ook een goede procesbegeleider. Overigens kunnen die rollen ook worden gescheiden: het is mogelijk een procesbegeleider te zoeken voor het 'voorzitten' van de vergaderingen, en een goede netwerker op een andere manier bij de kenniskring te betrekken. Ook de facilitator en de initiatiefnemer hoeven niet per se dezelfde persoon te zijn; de initiatiefnemer kan bijvoorbeeld een iemand zijn die voorziet dat een kenniskring een waardevol instrument kan zijn in zijn stad, die vervolgens een ander als goede facilitator bij het initiatief betreft.

- Zorg daarnaast voor goede experts die het netwerk inhoudelijk kunnen voeden: het is fijn als de facilitator niet de rol van expert hoeft in te nemen tijdens bijeenkomsten.
- Denk na over de financiering; is het nodig een facilitator te financieren en zo ja, hoe wordt daarvoor zorg gedragen en hoe wordt de continuïteit daarvan geborgd? Is het bijvoorbeeld mogelijk die financiering in te bedden bij een andere organisatie? Of is het mogelijk de kenniskring op te zetten met een vrijwillige facilitator?
- Vraag deelnemers die toetreden om zich aan tenminste drie bijeenkomsten te committeren, om op die manier de kenniskring een kans te geven goed op te starten. Als de kenniskring al loopt, maak dan duidelijk dat regelmatige aanwezigheid een vereiste is voor een goed functionerende kenniskring, en wijs deelnemers daar regelmatig op.
- Betrek deelnemers bij het vormgeven van de bijeenkomsten; op die manier voelen mensen zich verantwoordelijk voor het functioneren van de kenniskring. Vergroot het eigenaarschap ook door samen een planning te maken voor de onderwerpen voor de bijeenkomsten.

4.2.2 De bijeenkomsten en het onderlinge netwerk

- Besteed voldoende aandacht aan groepsvorming en onderlinge binding, maar maak er geen theekransje van: er moet een duidelijke regie zijn en deelnemers moeten met nieuwe kennis naar huis kunnen gaan. Wees streng op de agenda als dat nodig is.
- Het is niet aan te raden om de facilitator zowel procesbegeleider als inhoudelijk deskundige te laten zijn: zorg dat mensen niet te veel petten op hebben, maar verdeel de rollen en functies op een manier die voor iedereen duidelijk is en die bij de mensen past. Dit verkleint de afhankelijkheid van één persoon en geeft mensen ook meer kans hun rol goed uit te voeren.
- Stimuleer contacten en uitwisseling onderling, ook buiten de bijeenkomsten van de kenniskring om. Wissel contactgegevens uit, en start bijvoorbeeld een whatsapp- of Facebook-groep, zodat mensen makkelijk zelf actie ondernemen en elkaar kunnen opzoeken. Het kan ook helpen om mensen actief aan elkaar te koppelen, bijvoorbeeld door aan te geven met wie ze even een praatje zouden moeten maken.
- Zorg voor reflexiviteit van de kenniskring door regelmatig te checken met de deelnemers wat zij nodig hebben en verwachten, en in hoeverre de bijeenkomsten daaraan voldoen. Niet alleen ontwikkelen de huidige deelnemers zich, er treden ook regelmatig nieuwe deelnemers toe: de doelgroep van de bijeenkomsten – en hun wensen – verandert dus continu.

4.2.3 Het stedelijk netwerk

- Zorg voor een goede verbinding met de gemeente, liefst een vast aanspreekpunt die deelneemt aan de kenniskring.
- Wees als kenniskring zichtbaar in de stad, bijvoorbeeld door aanwezig te zijn op relevante bijeenkomsten. Op die manier zorg je er niet alleen voor dat de gemeente en potentiële deelnemers je kennen, maar vergroot je ook je legitimiteit als kenniskring.

4.2.4 Tot slot

Er zijn verschillende manieren waarop een kenniskring kan functioneren. In dit rapport zijn we vooral uitgegaan van de kenniskring in Almere, maar we lieten al zien dat die in Dronten anders is georganiseerd. Eén van onze geïnterviewden gaf aan dat het ook een idee is om de bijeenkomsten te organiseren in seminarvorm, of om samen stellingen te bespreken. Uiteindelijk is een kenniskring een dynamisch netwerk, en het kan moeilijk zijn om alle initiatieven, in hun verschillende fases, te faciliteren met passende kennis en ervaring. Anderzijds blijkt het vooral belangrijk te zijn dat mensen zich gehoord voelen en elkaar verder kunnen helpen, door er kennis op te doen en deze weer door te geven aan een ander. Mensen hebben baat bij een netwerk wanneer zij nieuwe kennis mee kunnen nemen, maar ook wanneer zij geïnspireerd raken, en kunnen uitwisselen met gelijkgestemden. Mogelijk is het ook interessant om kenniskringen in verschillende steden aan elkaar te verbinden, als een koepel van kenniskringen, vergelijkbaar met de Algemene Vereniging voor Volkstuinders; de Algemene Vereniging voor Buurtmoestuinen, georganiseerd in plaatselijke kenniskringen.

5 Literatuur

Andringa, J. en L. Reyn (2014). 'Tien STAPPEN VOOR EEN SUCCESVOLLE Community of Practice'. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland – programma DuurzaamDoor.

Laan, A., C. Janse van Rensburg, D. Stoltenborg, D. Hoeksma en J. Grit (2014). 'Buurtmoestuin? Zó gedaan! Academische verantwoording bij de handleiding voor de start van een buurtmoestuin in Almere.' Studentenrapport. Niet openbaar beschikbaar.

Laan, A., C. Janse van Rensburg, D. Stoltenborg, D. Hoeksma en J. Grit (2014b). 'Buurtmoestuin? Zo gedaan! Handleiding voor het opzetten van een buurtmoestuin'. Wageningen: Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, onderdeel van Wageningen UR: <http://edepot.wur.nl/319226>.

Wageningen UR, Wetenschapswinkel
Postbus 9101
6700 HB Wageningen
T (0317) 48 39 08
E wetenschapswinkel@wur.nl

www.wageningenUR.nl/wetenschapswinkel

Wageningen UR (University & Research centre) ondersteunt met de Wetenschapswinkel maatschappelijke organisaties als verenigingen, actiegroepen en belangenorganisaties. Deze kunnen bij ons terecht met onderzoeksvragen die een maatschappelijk doel dienen. Samen met studenten, onderzoekers en maatschappelijke groepen maken wij inspirerende onderzoeksprojecten mogelijk.

